ЦIЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, ХЬАМСАРА КХАЛНАХ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет — Арадуьл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен [illegible] Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 29 (2861). | КIиранди, 8 март, 1964 шу. | Мах 2 кап.

Т. ЮСУПОВ.

КХАЛСАГАГА

Лаьтта ойлаш, цIеноп доттагI...
Дагар дуьна кьалаьа ден,
Къьнеттела сигал водаш—
Массанахь хьо сона ю.
Аттд дачхи хьеца цхьана
МоллагIа-а зале да.
Нагахь наькъа доаз гаьна,
Хьай дог лу Iа сона да.
Даим дика лоаддаш дакъа,
Уалун хьина бохкаш гIа,
Деналах ца йохаш цIаккха,
Сона цхьана йоагIа хьо!

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА КХАЛНАЬХА ДЕНЦА — 8-ча МАРТАЦА ДУВЗАДЕННА ДАЬ КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА КХАЙКАРАЛ

Деза ноккъостий кхалнах!

Вай мехка сий дола къахьегамхой-кхалнах!

Тха ненаной, ноккъостий, йижарий!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето хIайкха моршал а лу шуга, дуьнен халкъашта юкъерча кхалнаьха денца — 8-ча мартаца, паргIатон нийсон бахьан долаш, къам шиЙ доIаме хилара тIехьа, дерригача халкъий доттагIалли ирази бахьан долаш, лаьттан тIа чIоагIа машар оттабар дукъа лоаттабеча къовсамера дерригача дуьнен къахьегача кхалнаьха цхьоагIоин барт-йишен денна цIенача дег тIара даькъала а луш шо.

Вахара масса доакъошка мерда башкадиха толамаш [?] дезку советски наха сий дола цIей. Толаме кхоачашъеш латт коммунизм хьалъяра программа, ворхI шера план бIубенна толаме кхоачашъеш йола вай промышленность, дика докхий хIамаш карагIдьнная юрта боахаме. Советски Iилмон техникон деррига дуче цецдаьккхар космос карверзаеш даьхача кердача толамаща. Советски халкъа материальни хьалторо лакхъяр дукъа къовсам лоаттабар — из советски Союза Коммунистически парте берригача балха эттара лакхера принцип.

Коммунизма материально-технически база къаяре; химически промышленность сихха дегIайоалаяра, юртбоахамо производствена интенсификаци яра парте вIаштIехьаьха гIулакташ берригача советски наха, КПСС XXII-ча съездо хьалхашка оттадаь исторически декхараш кхоачашдар дукъа лоаттабеча къовсама денале программа а доврхIаш мога а яьй, тIа а йцей. Советски наха шоай са ца кходеш вахаре чакхлоах уж. Парте лаьрхIа гIулакхаш чакхдахаро Iалашдергда социалистически экономика хIахо айелга, кхы а дукхагIа лакхбергба советски халкъа вахара боврам.

Советски халкъа масса а сийлен гIулакхашца дикха дакъа доал кхалнаха. Вай ненаной, нажаш, йижарий берригача къахьегамхошца цхьана латаш хинаб Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце котало бахьан, майра лоравеш. хинаб социалистически коталонаш къича мехкий интервенташи фашистий захватчикаши чуIортарах. Дукха къахьегами хьинари хIаденнад советски кхалнаха социалистически экономика хьалъеши культура дегIайоалаеши.

ХIанз советски кхалнаха чIоагIа дог айзаларна дIалу шоай низош, хьекъал, опыт коммунизм хьалъяра гIулакха. Фабрикашка, заводашка, колхозашка, совхозашка, промышленни установкаш лелаеча пульташка, Iилман лабораторешка, искусства пачхахьалкхени общественни балхий дакъе — массанахьа а шоашта карагIахьинараш хестаю цаб вай Нана-даьхе, дикха лоаттаду цуй сийн лоархIамь. Деррига дуче цецдаьнад Николаева-Терешкова Валентинай космически деналорча гIулакхах, цо тъахьокх мел лакха яяьй советски общество кхалсаг.

Вай мехкарча кхалнаха хьинаре дакъа доал пачхьалкхенни социалистически экономиках доал деча: йиъ бIаь гаргга кхалсаг я СССР-а Лакхехьарча Совета депутат йолаш, хIама ца эшаш кхо эзар кхалсаг я союзни автономни республикай Лакхехьарча Советий депутат, хIаьта 860 эзарел совгIа кхалсаг моттигерча Советий депутат я. Миллионаш бола советски кхалнах инженераш, агрономаш, лораш, хьехархой болаш болх беш ба. Лакхера дешар йистальяккхача специалисташта юкъе ахнел совгIа бараш кхалнах ба Советски Союзе, хIаьта лораштен хьехархоштен юкъе—диъ дакъаа кхо дакъа. Дукхха советски кхалнах ба предприятей, колхозий, совхозий, дешара заведеней кулгалхой болаш, бокха Iилман болх беш.

Дерригача дуненна гу, бокъонца йола кортамукъал, къахьегамен общественни балха тIехьи шоай говзал а талант а гучаяккха йола торо дукхьа социализма хьалашка мара кхалнахага кхача йиш йоацалга.

Коммунистически парте, советски наха чIоагIа лоархI советски кхалнаха карагIдаьнна денал кола гIулакхаш. Цхьа миллиона бIаь шоаьткъе итт эзар совгIа кхалсаг я орденаши медалаши енна, 77 кхалсаг я Советски Союза Турпала цIи енна, кхо эзар гаргга — Социалистически Къахьегама Турпала цIи енна, царех 24 кхалсага шоллагIа «Серп и молот» яха дошо медаль еннай.

Историе чукь цIаккха а цхьаннахьа а хиннаяц кхалсаг социалистически общество санна паччахьалкхенон халкъон ниттал чIоагIа терхок йоаклон еш. Социально-культурни хьашташка, просвещенега, уназIено лорарга, ноаношта луча пособешка дIалохийта ахча хIара шера дукхагIа туъ. Хаддаза шерлу наьнен берри бокъоний лорарга лаьрххIа еча учреждений сеть. Миллионаш, миллионаш дола берш да берий яслешка бешамешка, школашка-интернаташка Iалашдеш, школашкен дIаьхдаьча ден группашкен кхетадеш.

Къастта боча в вайнига кхалсаг-нана. Цо лааIакхуьаш йола тIехье кхетееш сага кIезига бIаргагуш кIаьд ца луш хьегаш дола къа къонахчален турпален гIулакхашка кхоачашдеш лаккхьд. Итташ эзараш кхалнах ба, «Нана-Турпал» яха сийлен цIи енна, миллионаш ба «Наьна сий» яха ордени «Наьна медаль» енна.

КПСС Центральни Комитета партейни, советски, боахаме, профсоюзни, комсомольски органаш тIахьех кхалнах кхы а чIоагIагIа хьалхе лелаеча балха тIа уттабе, цар къахьегама хьалаш тоадара хаддаза йоакхо е, берий учреждений сеть мамогта дегIайоалае, ворхI шера планах йаьлье лаьрхIа берий бешамаши яслеши, больницаши поликлиникаши, столовеши общественни кхачан кхийола предприятеши, хIаьта ниттта бытовой предприятеши шоай ханнахьа хьалъяь яхийтара, бахача наха гIулакх дара культуре лакхъяра, цуьш кхалнах тIатIа дукхагIа цIагIарча гIулакхех мукъабалийтара.

ХIанз, вай вахаре коммунизм хьалъечун моральни кодекса принципаш тIа-тIа дукхагIа чIоагIлуча хана, парте ерригача общественноста терко тIайохийт хIанз а цхьанцайолча моттигашка гучадувла къьнача заман во гIулакхаш, кхалсагаца леладу нийсхо йоаца хIамаш цIендаь дIадахаваз дарг ца хилара, кхалнаьха бокъонаш толлаяра, цуй сий доадара, наьна декхараш ца лархIара, боахама, культурни, общественни вахара дерригача доадъешкй цуй болча доархIама боаггIаш бола мах ца бара моллагIа гIулакх цIендаштта дIадаккха дезаш хилара.

Дукха деза ноккъостий, вай сий дола кхалнах—ненаной!

Оаш сага вахар лу, шо цуя ага тIа латт, вай мехка хила мавоаггIара вола гражданин хьалкхевараш кхетавараш оаш дукхха хьинар дIалу, наьна йоакко ю, КПСС Центральни Комитет шуга. Советски бераш'та эттара хьалхара хьехам лурашка кхайк, физически уназцIенен чIоагIен болаш оаш шоай къонгаши мехкарийн хьалкхебара, коммунизма гIулакха мутIахьа болаш, тешаме, сакхетаме, къахьеган беза гражданиш болаш, вай сийлахь - йоккхача социалистически Даьхен боккхий патриоташ болаш, советски халкъаштен дерригача социалистически мехкий халкъаштен юкъе доахргдоаца вежарий доттагIал хилара тешшаме тIехьалаттаргболаш кхетабара тIахьехаш.

Вай халкъа дагадоалача эттара докхагIчарех цаI машар ба. Советски правительства деррига низ тIа а бахийтаб тIа а бохийт халкъашта юкъера кхохкам мелбара, империалисташка дуьнен керда тIом ца хьоабийтара. IалашьмIате чIоагIа мутIахьа хинна тIайцар вай халкъо, машар безача дерригача адамаша атмосфере, космически аренашка, хин кIалха ядерни терза цу тохкамаш сонларех долча Московски Договора кулгаш яздар. Къовсаме латта деррига дешаш переговорий наькъаца къовстадаре къовсаме латтача территорешта доазонаштен тIагIоала дувлаче цIий Iоухача довнех адамаш мукъадахара тIахьехаш Советски правительства баь тIахьехам машарга болча новкъа баьккха цхьаьнка боккха керда гIа ба.

Советски нах машаре къахьегаш боахь, царна хьалхашка латт хIама хьадара Iалальмате доккхий декхараш. Коммунизм толамца хьалъяра хьаштаишта тIехь уж декхераш кхоачашдеча советски кхалнах тIема дукъал, дерригача дуьнен тIа машар хилара тIехьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мугIарашка латт. Шеко яц вай кхалнаха тIехьа тIайогIача хана а Советски правительства дIахьош йола машаре дахара, дерригача халкъашта юкъе доттагIалли барт-цхьоагIон хилара политика чIоагIа хьалдоаргхиларах, машар чIоагIбара, машар безача дерригача нийн цхьоагIо чIоагIъере а уж кхотадара а тIехьа кIаьд ца луш [?] лоаттабергхиларах. Дерригача советски халкъана цхьана уж чIоагIа фийлай хургба тIом хьебеча империалисташа лелачка гIулакхашта.

Политически культурни хьакъекъе дегIабоагIача советски кхалнаьха дог гIоадоалача хьокхано, керда вахар дулаача цар хьинаре дакъа ааддро дог уреуттаду социалистически мехкий къахьегамхой — кхалнаьха, капиталистически колониальни мехкашкарча къахьегача кхалнаха керда низ тел цар социальни а къаман а низ-Iотаьяна кIалхара бовлара тIехьа лоаттабеча къовсаме.

Пролетарски интернационализма принципашта тешаме болча советски кхалнаха бокъонца вежарашка барт-цхьоагIо лелаю социализма наькъана болхача доазол дехьарча шоай йижараца, дагардар бокъонца кхетадеш а дикадар лоац а ба уж эксплуатаценех Iазапаа дукъала, къахьегамхой оалангарча вахара хьашташ бахьен долаш общественни дезалан юкъе нийса бокъо хилара тIехьа, берий вахар тоадаран дикагIа йола кхоаме царна Iалашъяран тIехьа къовсам лоаттабече, капиталистически, колониальни, шоай лоIаме доацача мехкий кхалнаха. Дег тIара гIадболх уж шоай нааьший хIара кердача толама, доккхал ду цар колониализмана дукъала лоаттабеча къовсаме Азе, Африка, Латински Америка кхалнаха карагIдийнача турпалерча гIулакхех.

Советски кхалнах чIоагIа дог тийша ба эксплуатаци, Iазап, нийсхо ца хилар, колониальни лоал кхы кха а доагIаргдоацаш лаьттан букъ тIара цIендаь дIайоаккхаргдола а берригача къахьегамхой юкъарча кизаша адамлен сийлахь-йоккхий идеалаш дерригача халкъий Машар, Къахьегам, ПаргIато, Нийсхо, Вошал, Ирсъ Лаьттан тIа чIоагIдергдела а ха гаьна ца хиларах. Из дикаргакхоачадар дукъа масса мехкарча къахьегача кхалнаха интернациональни барт-цхьоагIо мамогта шерье а чIоагIъе а, цар низаш капиталистически колониальни Iазапа дукъала лоаттабеча къовсаме вIашагIтоха беза советски кхалнаха.

Беза советски кхалнах! Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, дуьнен халкъашта юкъерча кхалнаьха денца шо дег тIара даькъала а дувцаш, дIахойт парте хьалхашка оттадаь сийлахь-йоккхий декхараш толаме кхоачашдара оаш дIахо а шоай деррига низаши хьинари дIалургхиларах ше бокъонца дог тийша хилар.

Шун хьаьнала кулгаш, дега дикал, наьна безами йоахали эш массанахьа а, моллагIа хIамигачен доккхачен гIулакха тIехь. Коммунистически партена, берригача советски наха дег тIара лов чIоагIа уназцIено йолаш, доккхача ирзаца, сийрда мальша вахар долаш шо лахар!

Даькъала хилда дуьнен халкъашта юкъера кхалнаьха ди — 8-гIа март!

Сий а хоастам а хилба советски кхалнаха коммунизм хьинаре хьалъеш боахкараш!

Вежарашха дIайха моршал да керда вахар хьалдеш боахача социалистически мехкашкарча кхалнаха!

Даькъала хилба къахьегаш бола дерригача дуьнен кхалнах!

Даькъала хилда Коммунистически партесоветски халкъо йоахача дерригдуьнен-исторически коталонашта дегаш урауттадер а уж вIаштIехьйоахар а!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

«Грозхимнефтестрой» треста № 9 йолча гIишлой-монтажни управлене а РСФСР гIишлошъяра Министерства специализированни монтажни управленей а болхлошка, инженерно - техническа болхлошка, гIулакхерча нахага, Грозненски химически завода коллективага — синтетически этилови спирт доаккхача шоллагIча аргIан цехий комплекс хьалъеча, йолайоалийтача, карвераеча дакъа лелацча берригача болхлошка.

КПСС областной комитетои Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советои гIишлонхой а монтажникаш а, хIаьта ниттта Грозненски химически завода коллектив а дег тIара даькъала кец сий дола къахьегама котало яккхарца — синтетически этилови спирт доаккхача шоллагIча аргIан цехий комплекса гIишлоймонтажни балхаш толаме чаккхадарца а из болх бе йолаялийтарца а.

Грозненски химически завода керда производствени мошностеш болх бе йолаялийтар — вай республике химически промышленность дегIайоалаяргеи синтетически материалаш дукхагIа арахецарген бодана новкъа гIолла баьккха боккха гIа.

Парте областной комитети Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета бокъонца дог тийша я гIишлоухоша, монтажникаша, эксплуатационникаша хIахо а кулг вIашка ца дуллаш вай Даьхен ираза дукъа къахьегаргхиларах а коммунизм хьелъече керда толамаш доахаргхиларах а.

КПСС Нохч-ГIалгIай обком
Нохч-ГIалгIай АССР
Министрий Совет

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕ АКТИВА СОБРАНИ

5 марта Грознерча Ленина цIерахча Двореце хилар Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце актива собрани. Цига бийхабар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой, производствени управленей, колхозий, совхозий кулгалхой, юртбоахама специалисташ, производстве хьалха латтараш — вериташ а 1200 саг.

«КПСС ЦК февральски Пленума итогаш областной партийни организаце декхараш» доклад йир парте обкома хьалхарча секретара нов. **Ф. Е. Титова.**

Преноех къамаьлаш йир Сунженски производственни управлене парткома секретара нов. **Варламина**, «Джалка» яхача совхозерча звеньевойс нов. **Зармаева**, «Советская Россия» яхача совхоза директора нов. **Ситаева**, Долакоарча школа дешархой производствени бригада члена **Батыжева Роза**, пачхаьалкхен инспекце управлене начальника нов. **Гончарова**, «Советская Россия» яхача колхоза председателя нов. **Абдусаламова**, Грозненски плодоовощни совхоза керттерча агронома нов. **Черныша**, ВЛКСМ обкома секретара нов. **Голыгина**, Грозненски опытно-мелиоративни станце директора нов. **Кирпенко**, «Красноармейский» яхача совхозерча тракторно - полеводчески бригада бригадира нов. **Кагерманова**, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателя нов. **Гайрбекова**, «Шелковский» яхача совхоза воккхагIча жа Iуно Социалистически Къахьегама Турпала нов. **Эсухамбетова**, Грозненски производственни управленерча цхьоалагIча совхоза директора нов. **Синяткина**, «Сельхозтехника» объединене председателя нов. **Авакосова**, Нижай-Юртовски производственни управлене парткома секретара нов. **Даурбекова**, Грозненски аэропорта начальника нов. **Демина**.

Дийцача дешах сецам тIайцар.

Собране хьинараша деган урааттадаь тIайцар КПСС Центральни комитетага, нокъост Н. С. Хрущевга яздаь письмо.

Собране балхах йола отчет хургьа тIайоагIача номер тIа.

БЕЛОРУССКИ ССР. Полоцки мехкаьттa чакхдоаккхача завода шоллагIча аргIан гIишлош хьалъеча денгара денга лакхлу къахьегача темпаш. Трубопроводаш еш, технологически установка керттерча колоннашта тIа хIамаш хьоарчаеш, ньтта монтаж еш теплообменникашта изоляце еш балхаш лу нига.

Сурта тIа: шоллагIча технологически установкана ю монтаж.

В. Лупейко сурт. ТАСС фотохроника.

ЯХЬЕ НОТБАЬИНАРАШ

Дика ховм хилар Москверчсоциалистическа ...шоллагIча шера шоллагIча ах шера мехкаьтта чакхдоахарий Еррiгсоппии социалистически къья итогаш кьчул тIехьагIа, хьалхара ахчан преми — азар сом, № 5 йолча коммунистически къахьегама установка коллективага (начальник А. Г. Бурлаков, профгрупорг А. М. Исаенко) еннай хьина. БелгалдаьккхачасовнагIа хургдац, мехкарча мехкадьтта чакхдоахараштаюкъе кържача яхье технологаша вIаштта массехназа нотале йьккха хилар.

Дика болх баьй хьина белгальъхай № 11—12 йолча а стабилизационни а (начальник нн. Розенберги Якушевичи) хIаьта ниттта № 40 йолча нефтемаслозавода установкай коллективаш.

Поэтах дола фильмаш

МОСКВА, 8 март. (ТАСС-а корр). Тарас Шевченко ваь 150 шу дузача денга мехка экранашка арадоал сийлахь-воккхача украински поэта хетадаь массехь фильмаш.

«Шевченкох йола дувцараш» яха Iилман - популярни фильмай Киевски студе хьадан тайтайпара бесаш дола сурт шиЙ жанрага дилача — поэт а художник а волча цо ше шиЙ вахарах а творчествах а дуцаш йола биографически очерк. Сурта тIа ек Шевченко стихаш, цуй поэмаш тIара фрагменташ, лайда нйцаб Тарас Григорьевича дийхкача суртех, исторически документех, цуй ханарча наха дувцарех.

Тарас Шевченко сий делга хургда-цу тайппара А. П. Довженко цIерахча киностуде хьадаь «Наймичка» яха кинолента. Художественни фильмаша ларде диллай цхьан цIерах латта композитора М. Верховске опера.

СССР Министрий Совете

Производстве беча балха пенсионерий материальни безам дукхагIа тIабахийтара хьакъехьа сецам тIайцаб СССР Министрий Совето, хIаьта цуьца предприятей, учрежденей, организацей кулгалхошта йо могадир; нагахьа саина эшаш моттиг хуле, къоналла пенси яIдеш бола, болх бе могаш бола пенсионераш балха дIаийбелга, тIаьхха йо оттадыл хьожадаьча пенсеех 50 процент 1964—1968 шерашка дIателга, цхьабакъда, паччахьалкхен пенсей хьакъехьарча закона укх лохехьа белгалдаьча балхаш тIа болх беш болча пенсионерашта оттабаьча къоаналла телача пенсей лохагIча боарамал кIезигагIа доацаш:

болхлошта, лохера гIулакхаш деш йолча персонала, массаш профессех болча бувзана болхлошта — болх беш йола моттиг моллагIа тайпа яле а;

промышленни предприятешкарча: гIишлой, монтажни, ремонтно-гIишлой организацешкарча; транспорта (машиннаькъий управленешкара, автомобильни городскойи транспорта управленешкара, хиэш лелаеча управленешкара, Граждански фецарча флота территориальни управленешкара дIайийккхача) бувзама эксплуатационни предприятешкарчен организацешкарчен, чуIеча цIенойи коммунальни боахамерча; бытовой гIулакхаш деча предприятешкарча инженерно-технически болхлошта;

юрта боахамерча паччахьалкхен предприятешкарча инженерно-технически болхлоштен специалисташтен;

мах беча болхлошта, повараштa, официанташта, царца нийсбаьча торговлен юкъерча кхачени предприятешкарча болхлой категорешта;

дарбан-профилактически берийн учреждениешкарча (больницей, клиникай, диспансерий, санаторей, берий бешамий, яслей, уж тайпа кхыерий а), инвалидийн къоанойи цIеношкарча лораштa, юкъерчен лохерчен медицински гIулакхаш тIарча персонала, фармацевтически кхыболча аптечни болхлошта, общеобразовательни школай, цу даьнье болх бечен юрташкарчен хагирхой школай, болхлошта, хьехархошта, берий учреждений воспитателаштен педагогаштен.

Урала, СибарегIан, Дальни Востока территоре болхаш деча цу тайпарча пенсионерашта хьожадаьча пенсех 75 процент тергда.

Предприятие кулгалхочун шиЙ мукъах (профсоюзни организацеца дага а ваьнна) рудникашкен шахташкен лаьттан кIалха болх бе болхлолла дIаийача пенсионерашта къоаналле хьожаллаь пенси биззача боарама тергда.

СССР Министрий Совето цу тайппара мукъа беннаб совхозашка, колхозашка, племеннойи говрийн заводашка, оалхазарий фабрикашка, юрта боахамерча паччахьалкхен кхыча предприятешка юртболхама балхашта юкъе дакъа лоацача пенсионерашта а, хIаьта ниттта совхозашка, племеннойи говрийн заводашка, оалхазарий фабрикашка, юрта боахамерча паччахьалкхен кхыча предприятешка болхлолла даим болх беш болча пенсионерашта а цу балхаш тIарча цар алапей лоархIам ца беш паччахьалкхен пенси тела.

Берригача кхыча пенсионерашта, цу даьнье балха стаж йиза йоацаше а пенси хьожадаь болча пенсионерашта, хIинз йолаш йола пенсеш телара порядок юс.

Балхаш тIа болча пенсионерашта пенсеш телара керда порядок 1964 шера 1-ча апреле денз дIайолалу.

СИЙЛЕ ХИЙЛА СОВЕТСКИ КХАЛНАЬХА!

ЧIоаггIа дегаш гIоздаьнна доахача къахьегама совгIаташца накъа баьхкаб Грозненски химзавода къона кхалнах, шоай дезача денна 8-ча марта.

Номер 111 йола спирт довккха керда цех продукци вахаена йоаенна дукха ха яц, цхьабакъда, цу лоацача хана чухь хьаьнала къахьегара шоаш тIера хилар хIанзле а хьахьекхад дукха ха йоаццаш технически училище а яьккха цехе балха баьхкача аппаратчикаша Маковская Лилияс, Воронина Евгенияс, Жукова Нинас, Сизова Альбинас, кхычар. Болх бешше а шоай къахьегама говзал кхы а лакхъяра чIоаггIа къахьег къонача химикаша. Масала, Маковская Лилия нефтеинститута подкурсашка деша ягIа, цул совгIа комсомола цеховой комитета бюро член а я из. Иштта дешаш ба Сизова Альбинаи Воронина Евгенияи а.

Цехе балха ялехьа номер 32 йолча цехе болх беш хиннай Копылова Ольга. ХIара сменах 130—140 процент кхоачашъю цо а цун царча къонача аппаратчикаша а.

Сурта тIа: 111-гIча цеха къона аппаратчикаш.

Д. АМАРОВ.
И. Плаева сурт.

ДОГ ГIОЗДАЬННА

Къахьегама дикача хьокхамашца накъа баьхкар дезача цIейна —8-ча марта тха колхозера кхалнах. Массанахьа а дика къахьег цар. Кхоачашду шоаш тIаийна социалистически декхараш тха шурий - товарни ферма доаркай коллективо а. Планал совгIа итташ центнераш шура яьккхай цар укх шера шин бетта. Эггара дукхагIа шура яьккхай шоаш кхоабача доахангара доаркаша К. Тазабаевас, М. Хизриевас, кхычар. Денна 130—135 процент кхоачашъю цар шура яккхара шоашта теха план.

Иштта дика къахьегама телаташ доах тха боахамерча кхаш лелалераша, механизатораша, кхычар. Укх шера лакха хьувкъам хьалххебе лаьрхIа тIанйна декхараш кхоачашдара чIоаггIа хьовсам лоаттабу цар. ХьажкIий лакха хьувкъам хьалххебе, яьнна, социалистически декхараш тIаийцад из култалдеча механизировании звенос а. Соахка хIара гектара тIа 50 центнер гаргга фуалъяьха хьажкIаш чуийцар оахи, хIаьта укх шера хIара гектара тIара 60 центнер фуаьлъаьха хьажкIаш чуэца аьнна дош деннад. ХIанзе а дIадилдад хьажкIаш хургйолча кхай тIа ширдаьнна кхо. Минеральни подкормка а ергья, деррига балхаш механизмашца дергда.

Дж. ИЛЬЯСОВА,
Шаьла производствени управлене Ленина цIерахча колхоза хьажкIаш лелаер.

БАРКАЛ!

Тахан, деррицача дуйен тIарча кхалнаха шоай цIей дездеча денна, чIоагIа гIоабаьнна, хьинар айденна къахьегаш ба вай Нохч-ГIалгIай республика кхалнах а. Овлангара деза эргадьнад доамаи кхалнаьха вахар Советий Iаьдал эттача хана дена. Цхьаккха лор, хьехархо, хIаьта кхыйола говзал йола кхалнах вIалла бацар Ведана районе. ХIанз районерча пхе колхозе къахьегаш я йиъэзар кхалсат, 52 политграмота кружоке дешаш 943 кхалсаг я. Из боккха ниа ба идеологически балха тIа.

Дика къахьегаш ба Ведана района В. И. Ленина цIерахча колхоза колхозхой. Цу колхозе болх беш я цIи хеза доярка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Сидиева Зарвани, иштта кхыбараш.

Районе яйза ца Iеш гаьнна арахьа а дIаяйзай № 8 йолча школа-интерната хьехархочун Х. Михайловай, слюдяной фабрика филиала болхлой М. Гацаевай, Н. Сулеймановай, района больница керттерча лора заместителя нов. Т. Ахтаровай цIераш.

Ер диьлагIа шу да аз Ведана района райисполкома председателя заместителалла болх бу. ЦIаккха дишургдац сона 1961-ча шерара цхьа ди—се КПСС членялла дIаийца ди. Болх барал совгIа Нохч-ГIалгIай педагогически институте заочно йиълагIча курсе дешац а я со. Иразера деций таханара сийрда, наргIата вахар! Сайна, сай нийсархошта селла иразера вахар деннача вай Сийлахьча Коммунистически партена доккха, дег тIара баркал ях аз.

Р. АХМАТУКАЕВА,
Ведана райисполкома председателя заместитель.

ДЕПУТАТ

ОЧЕРК

Цо бе лелабу тIормилг хьабийлача, цу чура Iодежар дукха тайп-тайпара бос болей форма йолен книжкилгаш.

Аз Катяга хаьттар фу книжкилгаш да уж, дукха хIанад уж, аьнна.

— Тайп-тайпара удостоверенеш да ераш-м, — аьлар цо, безаме ела а къежаш.

Ер дар сона Грозверча «Красный молот» яхача завода шлифовщицах Екатерина Яковлевна Санниковах гучадаьннар.

ХАЛАГIА ДОЛЧА

Катяна вIалла дага а доацар хилар.

Педагогически институте ше экзамен дIалургхиларах чIоагIа тешаш Саратове яьар из. Итт класс дика йистеьккхаяр, чIоагIа уйла тIа а йохийташ, учебникаш юхадийшадар. Шийна жоп дала могаргдоацаш хаттар нийслургдац-кх аьнна хеталора. ХIаьта а экзаменаш экзаменаш я. МадоагIара теркал ца деш книжка тIара хIама дита, даьча каттара ца йоагIаш кхераенна моттиг нийсъелар цуна. Кхоачам хиллал баллаш даханзар, цудухьа институте дIа ца эцаш йисар.

— Фу дергда вай? — аьлар Катяс ший новкъостага Чуборова Нинайга, елха а чIехкаш. — Есентуке цIаяха безам бац са, эхь хет!

— Яха а езац! — аьлар экзаменаш дIа ца енича Нинас. — Грозне гIоргда вай, цига са кхоачара гаргара саг вах, цо новкъостал дергда вайна балха оттара.

— ГIоргда-кх вай, — раьзза хилар Катя.

Селхан дешаш баьгIача царна атта дацар дега беза болх нийсбе. Грозне Катяга аьлар трамвайни кондуктора болх бе. Катя цкъарчоа раьза хилар цу балха, фу де деза цига, башха бехктокхаме хIама а дац, города цхьан мIингера воих мIинге кхаччалца трамвай а хехкаш дIалела мара езац.

ХIаьта кхы малагIча балха оттаргьяр из, цхьаккха а говзал цун ца хилча?

— Балха говзал Iомае еза! — аьлар Катяга из чухилача фусамдас, къаьнарча болхлочо — машиннаькъахочо. — Са вовзаш цхьа саг ва «Красный молот» яхача заводе болх беш. ЧIоагIа раьза ва из ший балха, тхьаь иттех шу да из станока тIа латта. ТIаккха цунна ший вахара никъ корабаьб. Заводе я гIой, фу хул хьежа.

Завода кадрай отделе лоацца аьлар цунга: гIиашлош еча гIо дега балха мара дIавацаргьяц.

— Раьза я со! — аьлар Санниковас. Цо чIоагIо йир трамвай тIа кхы юха ца яха.

Из дар 1957 шера. Ях бутт баьккхар вIамигача йоIо сангараш йоахаш, гIум, кирпичкаш, цемент тIакхухьаш болх беш.

— Балхара чуйоаггIашехьа менге тIа дIакарчаш вIаьдъяле хулар со, — яхаш дуви Екатерина Яковлевнас. — Хала дар! Бакъда еха-м яцар со, тешар станока тIа латташ сайга я ха йоагIаргхиларах.

Ше мадарра тамашийна дага доагIа Санниковайна ролико-втулочни вIанарий цехе ше балха этта хьалхара ди.

Юххера а, хьа дагар дар кхоачашде йиш хилар тхога, Санникова, — аьлар цунга цу хана цеха начальника, безаме вела а къежа. — Сверлевщика ученик хургья хьо...

ЧIоагIа раьза яр Катя шийга кхаьчача балха.

Баламах кулг хьекха, Катя хьаста а хьаьста, цунка кердача балха ловца а баьккха, дIавахар начальник.

ЧIоагIа гIадъяка дIайихьар Катяс Iургаш доахача станока тIа ший эггара хьалхара смена. Ше Iомае дIайийцача опыт йолча сверловщица Анна Ивановна Григорьевнас мел деча хIамагга теркам тIабахийта хьежар Санникова. Ма дика хьаIовра цун болх. Дотув санна къегача роликай гул Iайр. Сахьаташ дIаух, бакъда тета Аня кIаьд ца луш, безаме я.

«Со а хургья иштта» аьнна ший дагахьа дош делар Катяс.

Шийна дагалаьттар кхоачашдир цо! Дукха ха ялалехьа цехе мел йолча сага ейзар керда болхло. ХIаьта Катяс цу хана шоллагIа йола станок — шлифовальни станок Iомаьяр. Цехе цхьане а ца ьеча тайпара дукха а дика а продукци яккха йолаелар.

Санникова цIи яраьлар завода «Машиностроитель» яхача дукха тираж йолча газета тIа. «Вай нояк» оалар нох раьза хинача завода болхлоша.

Дена кхаьчар Санниковайна цIаккха а диьлургдоаца ди.

— Катя, йолле чехкагIа, хьога кхайк! — аьлар цунга сменщицас Чувола Тосяс.

Ший кулгаш а дила, вIамига кизгига чу хьежа корта а нийсбаь, профсоюзни собране яхар Катя. Дукха нах бар собране гулбенна. Цар ду къамаьлаш дайначул тIехьагIа, собране председателал дечо хьахкайнадир:

— Тахан, новкъостий, вай вояй дикагIа болча производствени кашта коммунистически къахьегама ударника удостоверенеш тергда.

«Хьанна? — аьйна хиIтар Катяна, — Сона а лургда-хьогIа. Сихха деттадала деладелар цун дог. ТIаккха цунна хезар:

— Хьалха латтача шлифовщицана Екатерина Яковлевна Санниковайна...

Зале чурча наха тIоараш а деттащ, ловцаш а доахаш, коммунистически къахьегама удостоверени делар цунна.

ЮХА А КНИЖКАШ БЕ ДОХК

Дукххаза а уйла яьчул тIехьагIа, мехкдаьтта техникума сайрийкарча отделене деша яха лаьрхIар Санниковас. Ховш малий, «Красный молот» яхача заводо мехкдаьтта промышленноста эша машинаш еш хилар. Цига ца Iомайича, кхычахьа мича Iомаергья Катяс шийна эша говзал, цул совгIа из дешара заведена Санниковас болх беча улув а я.

Итт класс йистеьккха хиларах эшаше а ххоалагIча курсе дIайийцар из. Контрольно-измерительни регулирующи прибораш Iомаяра говзал хержар цо шийна.

Йолаелар хьалхара лекцеш, хьалхара занятеш. Катяс кхетадир техникума дешархочун морача книжка шийна мел декхар тIедожаду.

Болх беш станока тIа сменах латта атта дац. Расточникаша хадланза керд-керда втулкаш лоаттаю шлифовщикашта. Царех хIараяр хьекха тоаь, цехерча конвейерах яхийта еза. Нагахьа санна Катя е кхмвар ханнехьа хьа ца эоагIаш тIехьа вовле, еррига конвейер соцаргья, еррицача цехо план кхоачаш ца яр кхерам ба. ХIаьта ролико-втулочни цех коммунистически къахьегама цIи лелаеш я.

ЧIоагIа болх баьчул тIехьагIа салаIа дог доагIа. Бакъда, Катяй

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

НИЗ КХОБЕРГБАЦ

Хьинар айденна низ це кхобеш къахьег тха совхозерча кхалнаха, царна юкъе ба цIи хезараш а. Кхьиеттал тха ферме а ба республике цIи хеза доаркаш. Масала, Л. Барахоева, Д. Сагова, кхыбараш а. Укх шера доккхий социалистически декхараш тIаийцад тха шурий-товарни ферма коллективо. Уж кхоачашдара хьаи хьинари кходац доаркаша, из хьахьокх укх шера шин бетта оаха яьккхача шурага хьежача. 1963-ча хьалхарча шин бетта 33200 килограмм шура яьккхар ферма коллективо, хIаьта укх шера январеи февралеи шин бетта яьккха шура 44313 килограмм я.

Ферма болх кхетамца а дукхагIа пайда эцаргболча тайпара а вIаштIехьбаккхар бахьан долаш, хIара доярка шийна тIадилла декхар тешаме кхоачашдарах, хьалха латтача доаркай опыт Iомаярах, вIаши социалистически яхь а йоаржаь тIагIертта къовсам лоаттабарах вIаштIехьдаьнад из толам баккха. ХIанзчул тIехьагIа низи хьинари кходергдац оаха шура кхы а дукхагIа яккхара.

Л. МАЛЬСАГОВА,
Наьсарев производствени управлене «Назрановский» совхоза Аьли - Юртарча шурий-товарни ферма доярка.

ЛАКХА ЛОАТТАЕРГЬЯ СИЙЛЕН ЦIИ

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша хими сихха дегIайоалаяра берригача къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш чIоагIа лоархIаме да. Уж декхараш диза кхоачаш а деш семилетка ялхлагIча шера план 2 ди хьалха кхоачашъе дош деннад Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода установкай коллективашта юкъе хьинаре болх беча коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча тха коллективо. 1949-ча шера дукхьашха балха ера со. Юххьанца болх беш хилар со масленица йолаш, дукха ха ялалехьа оператора гIоьча болх бе йолаелар со. Кхы тIа я из сай балха говзал лакхъяра сона новкъостал дир установка технологаша. Цар новкъосталдарца 1959-ча шера операторалла болх бе йолаелар со. Барт тайнача тха коллективо шерагара-шерга тIехкхоачашъю план, паччахьалкхена эзараш сомаш ахча кхолу. Укх шера планал совгIа итташ эзараш сомаш мах бола продукци арахеца дош деннад тха коллективо. Кхалнаьха дезача цIейна сийленца накъа а йоагIаш цу даькъе къаьстта дика къахьийгад аз. Даима лакха лоаттадергда аз коммунистически къахьегама ударника сий.

Р. КАМАЛОВА,
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода № 5-6 йолча установка оператор.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕШ

Дуней халкъашта юкъера ди 8-гIа Март дезду дуней берригача прогрессивни наха.

Советий Iаьдало ше эттача хьалхарча денношке а маIача нахI нийсса бокъо елар кхалнаха. Долчча бесса аьлча Советски наьха вахара ерригача мIингашка цхьаккха моттиг яц кхалсага къахьегама кулг дIа ца кховчаш.

КПСС XXII-ча съезда исторически решенеш, ворхI шера план кхоачашъяра хьинаре къахьегаш ба тха Грозненски консервни заводе болх беш бола кхалнах а. Тхоай бригадахи сменахи лаьца дувча безам ба са.

Расфасовочни отделене комсомольско-кагирхой коммунистически бригада бригадир я со. Бригада из сай йола цIи лелаю шин шу совгIа ха я, хIаьта оаха сийленна а лелаю из.

33 саг ва са бригаде, хIаьта сезонах 80 болхлочунга дIа а кхоач уж. Дукхача ассортиментах оахош арахеца продукци дика хилийта гIерт тхо. Къаьна а къона а болхлой ба бригаде болх беш. Дукха хана деиз болх беш болча М. Сингапуллинас, У. Манинас, Е. Теплыхас, А. Куликас сибаза фаршировка яра, наргаш яша йохкара, дулхах доакъош дахара шоай чоалхамера балха говзал къонача болхлошта дIахьехаш ба. ХIаьта шоашта карагIдаьначох кхоачам ца беш, уж балха говзалаш ма хулла дикагIа карерзае гIерташ ба бригадера кагирхой а. Масала, браковщицалла, закатчицалла, расфасовщицалла болх бе ховш я нов. Касьянова. ХIаьта, Г. Сатулас, Ф. Бычковас дика Iомадир блюдай, икрай расфасровкашта кхолнителаши сибаза фаршировкен елга. Иштта дика къахьегаш ба нохчийн гIалгIайн кхалнах ин. Дукаева, Ахаева, кхыбараш. МоллагIа болх бе ховш ба уж. Къаьстта дика къахьег Дошукаева Белла кулгалдеча банкаш юлача отделене коллективо. Цу отделене балхаш ца дувзаденна да консервашта расфасовка яра балхаш а. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба цу отделенера Ш. Нанаева, Л. Усманова, Я. Хабилова, Ф. Мальсагова, кхыбараш.

Завода юкъерча вахаре а диззе дакъе лоац оаха. Художественни самодеятельноста смотре дакъа лацара Сийлен грамоташ елар Р. Зигаловайна, Р. Касьяновайна, В. Кузнецовайна, кхычарна.

Дукха ха йоашаш невсе тIа яхача тхоай къаьнача болхлочов нов. Теплыхайна соагIат дир оаха, хIаьта, профсоюза заводской комитето а Iаьржача форда берда йисте салаIа яха мах боацаш путевка елар цуна.

ХIанз балха сезон чакхйоалаш латт тха, хIаьта а балха темпаш лохлуш иц. Сменаш заданеш 120—135 процент кхоачашъю оаха. Кердача сезонах кхы а дикагIа къахьегара социалистически декхараш тIаийцад бригада коллективо.

Л. КУДРЯВЦЕВА,
консервни завода коммунистически бригада бригадир.

Наьха унахцIено бахьан

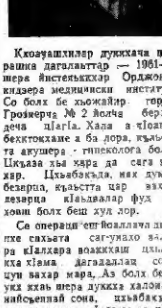

Кхоачашхилар дукхача шерашка дагалаьттар — 1961-ча шера йистеьккхар Орджоникидзера медицински институт. Со болх бе хьожайир город Грозверча № 2 йолча берши деча цIагIа. Хала а чIоагIа бехктохаме а ба лора, къаьстта акушера - гинеколога болх. Цкъаза хьа хара да сага вахар. Цхьабакъда, нах дукха безарца, къаьстта цар вахаз дезарца кIаьдвалар фуд ца ховш болх беш хул лор.

Се операци еш йоалларча дийнхе сахьата саг-унахо валара кIалхара воаккхаш цхьаккха хIама дагадаллац сона цуи вахар мара. Аз болх беча укх кхаь шера дукхха халонаш нийсъеннай сона, цхьабакъда цар массахана гIадъюг со. ХIана аьлча цу халонаша наха ираз лу.

Цхьа болх а баь Iеш яц со. Ер кхоалагIа шу да аз Грозверча медицински училище акушерство - гинекологи хьеха. Аз кулгаллеш я йиълагIа курс. ЧIоагIа дукха еза хургболча акушерашта шоай говзал. Къаьстта ала доагIа вай гIалгIай йоIах Амриева Фатимах, эрсий йоIах Котлярова Светланах. ХIанззехьа а гуш да царех дика говзанчаш хургболга — тIехдика дешаш а практика дIахьош а ба уж.

Тахапарча дезача дийнахьа вай берригача кхалнахага ала безам ба са — массо хана могаш - маьрша, ираз даьхалда шо.

Э. КОСТОЕВА.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ КХАЛНАХ ГРАЖДАНСКИ ТIЕМ ТIА

Тахан дуней халкъий кхалнаьха ди дездеш дагабох къонача Советски республикана кхеоам тIаеттача бирсача 1918—1920 шерашка шоай моарошцен вежарашцен цхьана интервенташтен белогвардейцаштен духьал беча тIема тIа денал долаш дакъа лаьца вай ноанойи йижарийи.

Даьхе лораерий хьалхарча мугIарашка хиннаб советски кхалнах. Майра тIом баьб кхалнаха Петрограде Юденича, Малхбоален фронте Колчака духьал, кхычахьа а. Чапаевски дивизеца хиннача Е. М. Карловас - Уткипас, Буденне дошлой эскарцарча Л. Кузнецовас майра тIом баьб. Кубане дукханахьа чIоагIа тIом барах ЦIеча Байракха орден елар П. И. Вишняковайна.

Граждански тIема тIа бахача шоай моароштен вежараштен метта дIа а утташ заводашка, фабрикашка, юрта боахаме болх бора кхалнаха, хIаьта балхара баьлча госпиталашка ухар доарахошта гIулакх де, цIеэскархошта барзкъаш дора, дуттар.

Шоай эрсех болча йижараш нийсса денал долаш дакъа лаьцар цу тIем тIа нохчийн гIалгIайн кхалнаха а.

Владикавказе шоаш эшабьчул тIехьагIа, оакхарий санна дорхбенна бичераховцаш Грозвена тIагIертар. БIаь дийнахьа къиза тIемаш дир грозненски пролетариатен нохчий къахьегамхоштен кIайча казакашта духьал.

Цу тIем тIа денал долаш дакъа лаьцад Арсанова ПаьтIамата. Унахошта новкъостал даь ца Iеш, бе топ а ела, майра тIом бир цо. КIайча казакаша «Север» яхача гостиницана го баьча цу чу висача итт сагаца моастагIчоа духьал тIом баьб цо вай оарц тIадалиа.

Бронепоезд йохае аьнна ела мина шийна гучаьлча, из дIа а яьккха, шин эпсар вийнавар Арсановас Грозненски станице.

Деникина белогвардейски эскарна а майра латаш Советий Iаьдал лорадеш хилар Нохч-ГIалгIайчен кхалнах.

1919 шера февраль бетта деникиний хержа дола эскар Владикавкази Грозныйи каралаца гIертар. Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой моастагIа чакх ца валийта боз кийча болаш духьал айттар.

ЧIоагIа тIемаш хилар Долакха - Юрта белогвардейцашта духьал. Цига бар гIалгIай ерригача юрташкара хIана бац аьйна дукха нах. Шоай интернациональни декхар кхоачашдеш гIалгIашта новкъостал де баьхкабар ЦIеча командирий Владикавказски школа цIеэскархой, Грозверча болхлой отряд, кабардино - балкарски партизански отряд, кхыбараш. Цу тIем тIа дакъа лоацаш хилар хIама ца эшшаш Тиркаца дахача дерригача къамий викалаш. ВорхI дийнахьа бIаьхбелар къиза тIом.

Цу тIем тIа къонахчал долаш дакъа лаьцар кхалнаха. ТIем тIа латтараштa даа хIама, хий, патронаш кхухьар, доврахой човаш екхар, тIем тIа боабаьча шоай моарой, даьй, вежарий метта тIом бе дIауттар. Царех ба гIалгIай, Шахмурзиева (Ужахова) Татарха Хьаби, Мурзабекова Iайши, Долгиева Кхоази, эрсе Скороглядова Мария, кхыбараш.

Антанта новкъосталца моастагIчо берригa хIана бад аьнна Нохч-ГIалгIай мохк дIалаьцачул тIехьагIа а, белогвардейцашцара тIом сапийтанзар къахьегамхоша. Владикавказерен Грозверен тIехьашка баьнача цIеэскархошца цхьана лоамашка моастагIчоа хIама тоха кийчлора къегIа бола нохчийн гIалгIайн. Цу хана унахоштен доарахоштен гIулакх дора, къаьст - къаьста латтача Н. Ф. Гикалон, А. Шериповен отрядашца, эскара кхыча довхъошта юкъе бувзам лоатабора кхалнаха.

Нохчий кхалсаг Ипналитова Зазос ший цIагIа чуйiцар партизанаш. Уж кхоабаш, цар барзкъаш дутташ, тегаш гIулакх дир. Цу гIулакхьа Зазос оарцагIа боакар кхыбола кхалнах а. Дукхаза якар из Н. Ф. Гикалос Грозверча большевикашка дохьийта письмош йица.

Деникина духьал баьча тIем тIа къаьстта чIоагIа дакъа лаьцар Грозненски подпольни партийни организаце член хиннача А. Т. Галенскаяс.

Деникина Нохч-ГIалгIай мехка тIема диктатура оттаяйоллашехь, халкъ карадахазар, цо герз Iодилланзар. Къиза тIемаш латтар ГIойтIа, Алхан-Юрта, Наьсар-Керте, СурхотIа, Чечен-Ауле, Воздвиженске, кхычахьа. Нохчийн гIалгIайн кхалнах юкъебоацаш хиланзар уж тIемаш.

ГIойтIа тIом болаш окопашка патронаш кхухьар Доболаева Сержата, кIайбарех ведда кхо цIеэскархо кIалхара ваьккхар цо. Гикало отряда маьхк йора цо, партизанашта новкъостал дора.

Аалхан-Юрта шоай моарошца цхьана деникинцашта духьал тIом беш байра Баршаева Майма, Цамаева Бецаг, Сандова Тозрха.

Гикало отрядаца связистка йолаш яр Асобаева Iабалат. Цул тIехьагIа 82 стрелковни полке курьер йолаш хилар из. КъайлагIара кхьхаташ кхухьар цо. ТIемаш декхараш кхоачашдеш ворхIазза чов хилар цунна.

Граждански тIом чакхбаьначул тIехьагIа бокъонца Советски Iаьдал чIоагIдеина дIаэттача, парте къахьегамхой тIахьийхар тIемо бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабара.

Цу фронте маIача наха нийсса дакъа лаьцар советски кхалнаха.

Социализм хьалъеча пятилеткай шерашка промышленни производстваи юрта боахамен ударникий хьалхарча мугIарашка бар кхалнах.

ХIаьта хIанз, вай мехка шерра йоаржаь коммунизм хьалъеча хана къаьстта лакхбеннаб кхалнаьха лоархIам.

З. ГОНГОВА,
исторически Iилмай кандидат.

Новкъосташа сий ду

Грозверча машиннаькъа станце массанена а йовз Багаутдинова Ася. Доккхал ца дезаш, безаме, нахаца дикача дагара саг я из. Новкъостал де а хьехам бала а кийча я Ася Михайловна.

Юххьанца машиннаькъа отделене машинистка яр из. Цул тIехьа кадрай отделе балха дIайигар Багаутдинова. Атта дацар цига болх бе, хIаравар новза везар, цун дагардар а карагIдергдар а ха дезар. Вахара йоккха опыт йолча Ася Михайловнайна чехка вовзар хIара саг. Цул тIехьагIа йоккхагIа йола инспектор хилар из.

Атта никъ баьбац Багаутдиновас. Даьхен шоллагIа тIом хьовча дийнахьа ший мараца эпсарца Брестски крепосте яр Ася. Эггара хьалха моастагIчо вай мехка тохача хIамаина кIал нийсъелар из.

23 шу мара доаца советски кхалсаг моастагIчо дIалаьцача Евсюковичи яхача моттиге йисар. Дикача наха вошал дир цунна, шоаш болча чу а йита, новкъостал дир.

Дукха ха ялалехьа партизанаш гучабаьлар цу юрта. Кхы уйлаш ца еш Ася царех дIакхийтар.

— Со юкъе хиннача Чапаева цIерахча партизаний отряда командир хьалхагIа нов. Гапасюки цул тIехьагIа нов. Баранови хилар, хIаьта цIаккхи ца хувцалуш комиссар хилар нов. Кирпиченко. МоастагIчун коммуникацеш йохайора тха отрядо, минаш ехкаш тIаьш лелхийтар, машиннаькъаш, автомобилий наьлъаш доахалора, фашисташ боабора.

Партизанех со дIакхеташ хIаьтта яь йиIиг яр са. Из цхьан дезалца йита йийзар.

ТIом йистебаьлар. Ася Михайловнайна хьакорайир ший йиIиг, хьакийтар де доацаш вайна хиина мар а.

Шиъ вIашагIкхетача бовцаш тIемо бохабаь хиина БагаутдиноагIар дезал юхавIашагIа а кхийтта, хьаьнала къахьегащ, ираз долаш бах.

Даьхеина кала ди тIеттача хана, ший са ца кхоеш из моастагIчох лораьча дукхача а советски кхалнахах цаI я Багаутдинова Ася Михайловна.

С. ВОРОНИН.

ФУД ГIИШЛОНХОШТА НОВКЪА ДАР

Шу дала доал Нохч-ГIалгIайчен юрташка капитальни гIишлош хьалъеш «Чечингсельстрой» треста цхьа подрядни организаци йола. Цхьатарра цхьа болх беш хиина ши трест вIашагIтеха хьахиина я из. ХIанз цхьан шерa баичи балха итогаш ювца а мегаргья.

Болхлойн материальни ресурсаш цхьан дьога дIаелар, хьалха балха юкъе хиина параллелизм дIаваккхар IалаьматеI дика гIулакх да. Тха треста балхе а дика хьагойт из. Цкъадале, хьалха луш хииначул дукхагIа объекташ дIаоенпай эксплуатаце — 235, шоьлагIа даде, дикагIа, тешамегIа хьалъю гIишлош. Цхьан шера хьалъьйистеньиича объектах 14 тIехдика оценка йолаш дIайпйай пачхьалкхен комиссе, 138 — дика оценка йолаш. Цу тайпара хьокхам цIаккха а хиинабац хьалхагIа.

МоллагIча организаце балха мах бу цо план кхочашъярга хьежжа. Цу дакъе цIенхаштта тIехьадус тхо. ГIишлонхоймонтажин балхаш дара дIадахача шера план 74,8 процент мара кхочашъьяш.

Фуд цуп бахьан?

Тха тресто хIана цIенлаь дIадьанхадац ахчен материаллаши дуккхача моттигашка дIа-юха екьилга. Оаха хьалъеш а 4 бIаь совгIа объект! СикагIа хьалъе еза, сеготагIа эша гIишлош кьалъяра йоакхо ца ярая кьахиинад из. Кхетамца оттаььцар треста енна хиина план. Соахка шу дIадолелуьшше а белгала гуш дар тха низашца ипал дукха объекташ йистейоахалургйоацилга.

ГIишлонхой болх юхабетт кхоачамдхилал лерттIа балхах кхеташ бола специалисташ ца хиларо а. Ераш я массеки цифр. Пхиъ гIишлой-монтажин управлени а треста чуйоагIаш, хIаьта дукхха а подсобни предприятеш, участкаш. Бакъда, дипломаш йолаш бола инженерши техникаши йIелташца детарбаь варгва, хIаьта 112 инженерно-технически моттиге практически болх баь нах бе.

Массаиева хов гIишлош хьалъяра эггара хьалха эшар технически документаци долга. Из гIулакх IалаьмIате во латт треста. БIарчача шера итташ объекташ чертежаши сметаши йоцаш хиипай. Кхьиеттел йоабра бутт чаккбоалаш а аьп планеш объект яр проектносметин документаци доацаш. Из йоаа къаьстта во лелабу тха керттарча заказчика — юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен министерства. Цхьа миллион сома маьха гаргга лелезаш хиннача гIишлой-монтажин балхаштта кхьиеттел 1963 шера 1-ча августе а документаци доцаш дар.

Иштта документаш ца хилар бахьан долаш хьалъеш латта гIишлош хаиндьа ахчанца Iалаш ца еш моттигаш хул, цул совгIа подрядни договорош бIарчача шера дора, заказчикаша шоашта-дагадехача хана объект сихагIа хьалъе езачарех я а оалар в цкъаза из хьалъяра балхаш соца а дора. Цу тайпарча гIулакхаша зехьа дукха ха йоайора, инженерно-технически болхлой е гIишлонхой а сагатагIа бе баьча балха тIара боахар.

Цуя совгIа «Севкавгипросельхозстрой» Нохч-ГIалгIайчен экспедице проектировщикаша кийчдаь технически документаци IалаьматеI дукха кхоачамбоацараш долаш дар. Масала, Шелковски района Кироя цIерахча колхоза хьалъеш хиннача шурий-товарни форма кийчдаь технически документаци комплектни дацар. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш я.

Дешашка лаьийIача индустриальни методаши толашагIа йола материалаши шерра балха юкъехьара тIехьа ба проектировщикаш, бакъда, гIулакхага диллача дош кхыча бесса хул. Юртбоахама объекташ хьалъяра мел оттадаь документаци индустриальни конструкцеш юкъейоагIаш дац. Дахчен кирпишки — из я керттера материал. Кхьиеттел нах чубахача цIепошка е дахчан перекрытеш е еза йоах проектировщикаша, хIаьта вайна ма хой хьуп материалаш кхоачамболлаш, йоацилга. Цу гIулакха геттара дика мегаргьяр аьшкабетоп. Кийча йолаш йолча проектах коровникаш хьалъе мегаргьяцар аьнна оаха аьлча, аьшкен хьунеи фермаш аьшкабетоначарца хуэца аьлча халла цхьа коровник хьалъяйита раьза хилар юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен Министерство. Кхы мел араш хьалха ещ хиннача тайпара—из да заказчика дIадехар. ГIишлонхой болх цIенхаштта юхабетт цу Министерства йоккхий объекташ боахамий шоей низашца хьалъе бокъо теларо а. Тамашийна хIама хул: кранаш, тайп-тайпара механизмаш йолча треста кагий объекташ хьалъю, хIаьта цхьаккха техника йоацаца колхозой совхозой йоккхий объекташ ю. Хьаина эшаш хIама да из!

Къаьстта аьр деза материально-технически Iалашонах а. Масала, дIадахача шера объекташ йистейха езача хьалъярча шера ах хьожаьча фондех 50 процент мара хьуна материалаш ялаизар треста.

ГIишлонхой балха IалаьматеI чIоагIа новкъарле ю кхоачамболлаш автотранспорт ца хиларо. № 2 йолча автотранспортни контора тха треста 120—140 машин хьожаю. Уж я 427 объекта лаьрхIа. ГIишлош яра балхаш сихденнача ахкен юкъе тхога хилаш 60—70 машин мара. Цу тайпара гIулакх ца хилийтара дукха хьалха тха хьина автотранспортни контора юхаметтаоттае еза, хIаьта цу дешца Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето тIайпца соцам а ба.

Лоацца аьлча дIалахача шера балха итогаш еаг гIадбугаш ш. Тха болх бийцаб КПСС обкома промышленни бюрои «Главсевкавстрой» коллеги. Долаш дола кхоачамбоацараш дIаланяра треста кулгалхоша де дезар белгал а доаккхад.

Укх шера болх дикагIа лел. Бакъдар аьлча, январь бетта план кхочаш-м ьяц оаха, хIаьта февраль бетта план 101 процент кхочашъяьй. ГIишлой-монтажин управленей коллективаша семилетка ялхлагIча шера декккий социалистически декхар тIайийцад. ХIанз беррига гIишлонхой тIагIертта къахьегаш ба квартальни план кхочашъяра, гIишлош сихагIа а дикагIа а хьалъяра.

А. НАНАХАЕВ,

«Чечингсельстрой» треста управляющег заместитель.

Хьинар совдул

КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеш кхочашъяра шерра социалистически ахь а йоарккь къахьегана производственно - товарни контора коллективо 106,4 процент кхочашъяьй валови продукци арахецара февраль бетта планЛ. ХIаьта, электроэнерги, пар, хий, кхьйола реагенташ кхоярца а пачхальалкхена хьаргаш сомаш ахьа кхоле тIерденнад цуи.

Цу дахе хьадкле яхкхар нов. Касьянова кулгалдеча № 2 йолча цеха технологаша. Февраль бетта валови продукци арахецара план 107,7 процент кхочаш а я укх деношка кхы а дикагIа къахьегаш ба уж. Иштта дар вIаштIехьдаьнад Iоухаш продукташ йоалга 25 процент лохдарца, реагенташ кхоярца бIаьш сомаш цу бетта российски 30 миллиарда чотах Iоаде.

Цеха коллективана юкъера белгалбаьнна дика къахьегаш ба нов. Панина кулгалдеш йолча № 2 йолчен нов. Назаров керте латтача № 3 йолчен участкашкара технологаш. Валови продукци арахецара февраль бетта план 120,6 процент кхоачашъяьй цар.

М. ВОТОВ.

УДОБРЕНЕШ—КХАШКА

КПСС ЦК февральски Пленумо юртбоахама къахьегамхошта хьалхашна доккха декхар оттадаьд — юртбоахама эрригача культурай хьувкъам мамогга лакхбе, хьайбай продукташ дукхагIа ях. Из декхар сийленца кхоачашдаро иизи хьинари кходац тха колхоза кхаш леладерраша. Цар дика кхетаду доккхий толамаш дахара юртбоахама химизаци е езилга, минеральни моттигерен удобренеш кхашка тоесара балхаш кхетамца вIаштIехьдача дезалга. Цудухьа тIагIертта къахьег цар кхаш хьалдара. Гурахьа ялташ дIадийнача дукхагIа долча кхашка минеральни удобренеш тайсай кхаш леладераша. Лоа дашача кхы а тоесаргья ужаш.

Иштта иив тIабакхйта леладу моттигера удобренеш кхашка йоахилга а. Ширдаьнача кхои хIара центнерах махулла дукхагIа пайда ица лерхI колхозкоша, хьайбай боахамашка Iоадаь кхо деша кхашка дIаккхуьлаш латт. Къаьстта дика къахьег месячник кхайкаьча бетта. Укх тIехьарча 10—15 дийнахьа 1170 тони ширдьнна кхо диллад кхашка колхоза механизатораша. Кхопа хьаьидаьна кхашка хьажкIаш, шекара свекла, коартол, кхийола культураш дика хьувкъае лаьрхIад оаха.

Къаьстта хьинар тIадахийта къахьег моттигера удобренеш дIаккхухьачи И. Лупырева, И. Виторгораева, кхычар а. Денна 3—4 рейс ю царех хIаране, 13—15 тони кхо дIахьу.

Лакха хьувкъам хьалкхебе дика новкъостал ду агрохими кароАгрохими Iомаяра вIашагIъекха массехк кружок я тха колхозе, кхаш леладераш, звеной кулгалхой, бригадираш, кхмбараш а 40 совгIа сар ва агрохими Iомаеш.

П. ПЕРЕПАДА,

Наурски производственни управлене «ЦIе байраж» яьча колхоза агроном.

ДАЙМ ЕКАРГЬЯ ЦУН ОАЗ

Укх шера 9 марте вай эрригача йоккхача а дукха къамаш дахача а Дьхено безаша, сий деш белгалдоаккх сийлахь-бокхха Кобзарь — Украина эггара хьалхара халкъа поэт Тарас Григорьевич Шевченко вьнча дийнахь дена 150 шу дизар.

Вай деношка вай мехка эррагача советски дукхача къамий культура цIой а хиина дIаэттад из дя, хIана аьлча Шевченко дукха хана дена хиинав — вай юкъара доттагIа—тоIадаь доахкача деррагача халкъий ираз бьхьан долаш къахотам боацаш къовсам лоаттабаьр. Цун творчества из башхало дукха ха йоацаш белгалъаьккхар поэта Киеве памятник дьдделлача хана ше къамаьл деш «Тарас Григорьевич Шевченко вай сийлахь-йоккхача Дьхен деррагача халкъашта гаргара а веза а ва, хIана аьлча цо ший произведенешка дийцад къеча украинцашта дагаланттарши дибца — из Iеш, — массе къамех болча къахьегамхошта дагалаьттараш а» аьнначаНикита Сергеевич Хрущева.

Дунен тIа вахаш ше даьнхкача 47 шерах 24 шу крепостнойн 10 шу гаотта эккхаваь сибарегIа вахьийта салте волаши дакъкхад Шевченкос.

ХIара советски сага йовзаш я поэта биографи; лаьтта доацача аьркой къеча дезала юкъера лалек араз доацва берал, бо хиина висар, вIамига волча хана дена рисовапнца безам хилар, «даьшик еттиш нача воаъаши делавар. «Казачок» волаш помещика кое тIа гIулакх деш хилар, Вильне а Петербурге а вaха дIаваьнар, юххара а, бийсаша Петербурге ахкарча беша украински художникаца. Сошенкоца вIагIкхийта дика хетар хилар, крепостной талант чIоагIагIа хьаллоацаш бола нерда доттагIийн хьешийн, 24 шу дизача хана, дукха хана дена сатийса кортамукъале, поэта вахаре эггара праз долашагIа дола шераш—Российски Художестваь Академе дена ваьгIа шераш.

Украински литературе Шевченкол хьалхагIа а хиинаб йоазонхой, цхьабакъда, эрсий литературе Пушкин санна, кордача украински реалистически литературанен украински литературанен неттаи лард аьлар Шевченко ва. XIX-ча бIаьшерен 30-ча шеранка Петербурге волавенна из стихаш язъе; эггара хьалхара «Кобзарь» яха цуп стихай сборник кепа теха араьдалар 1840 шера.

Цун литературни творчество тоаяла йолаенна ха, поэто ший поэтически политически никъ лаьца ха я дIаяхача бIаьшерен 40-гIа шераш.

Поэта эггара хьалхара стихаш дега тоъмбар душаш лирически хилпай; уж я хьамсарча Украинах, Iехаьча ахархой йоIах, ший халкъо хьабенача сий долча наькъах, доал дерашца халкъо лоаттабаьча къовсамах язъяь стихаш.

40-гIа шераш юкъе кхаьчача хана (къаьстта а юххьанца цIавачача тIехьагIа) революционни, политически хул цуп поэзи; доккхий хIамаш чулуппа волалу поэт, сатиррах воча хIамашта духьалара гора ду цо. Цу шерашка язъю цо шерра йовзаш йола «Еретик», «Кавказ», «Шийла Бáр», «ГIв», «Бов» яхараш санна йола стихаш поэмаши.

1845 шера городе Переславле язъю цо ший цIи хоза «Васкет». Цу тIа цо халкъаш тIахьехар бIаьшерашка Iазап тIалоаттадераша лоаттабеча къовсама гIоттара. Цу произведенешка халкъа турпал хиина ца Iеш, поэт-революционер а ва поэт. Доал дерашца лоаттабу къовсам, пачхаьа Iаькала духьала лоаттабу къовсам цуп творчестве йоккхагIен керттерча тема хила дIаотт.

Ший политически лирике Шевченкое дIахо йихьар Радищева, Рылеева, Пушкина, декабристий — эрсий революционни поэзе традицеш.

«ГIа» яха поэма поэта эггара дикагIа йолча произведенешта цаI я художественни а политически а мах бича. Цу тIа цо хьахьеккхад Николай-I-чун хана пачхаьа Iаьдалой помещикашеи лоладаьча бIехача гIулакхий уизаре сурт. Поэта гIа гу, Россеня тIагIолла ше гIетта лелаш. ХьалагIа гу цуппа хьамсара няна — Украина, цуп башха хоза Iалам, мотташ дола халкъа ираз; цхьабакъда, цу пасамалон чу цунна бIаргагу вахагара бала, къел, халкъа йоаца бокъо, Iаьдало ду низаш.

Цул тIехьагIа СибарегIа эрзенеш тIа гIолла — нах Iоккхуьйтача, цар Iазап увзача, хIаьта дуккхаза боаш уж хулча моттигаш тIа гIолла: укхаза каторжни болхашка гу цунна декабристаш —Россе дикагIа бола нах. Юххера а, гIапахьа столице — Петербурге кхоач поэт, цигтача иразсатира ерзаю цо пачхаьа цIенна, пачхаьана шийна дукхьала.

Украина меттал, эррига российски империя а вIанараша юкъе Iазап оаш, цIийна Iувлалуш, палачийн низаш дерийн Iазап тIалатташ я.

Поэма поэт дийна волча хана кепа теха йиш йолаш ицар, цхьабакъда, спискаш а еш шерра йоаржаши Россерча а иштта Украинарча а хьалха латтача катирхоша гIадбаха тIаэшаш яр.

Къилбаседа Кавказе дахача лоамий халкъашта къаьстта чIоагIа гарга а тоаш а я Кавказе пачхаьа лелаеча колонизаторски политикана духьала поэта язъаь цхьаьиха, «Кавказ» яха поэма. Шевченкос эгIазалца а къахетам боацаш а сий доацача боах колонизатораш, гаоах кавказски халкъий. Вирса я доза а Iалам дола мохк ба хьо Кавказ, цхьабакъда, долдача хIамах — сискалах, цIалгах, сага эггара дезагIа долчох — паргIатонах лоIамахи — бахкача мискача лоамарой балаеш цIийна хьалбиза мохк ба хьо. Цу поэма тIа «халкъий кабохте» санна гойт цо пачхаьа низари.

Поэт революционер, политически лирика никал хиларал совгIа, Шевченко хиннав Украина Iалама ше санна вар кхи воаца кхилалархо а. Цун стихашка вайна коракIоагIаргья Украина бераите, шера арэнаш, IувгIаш дола масса Днипр, хоза хьаж йоагIа бай, нийса урагIъяха вгIа михаш, товенна сомий бошамаш.

Далла дукъал хилара даькъе эггара чIоагIагIбарех цаI ва Шевченко дунен йовзала юкъе. Из тешаш хиииан социальни низ-Iоткъам дIабоалаш санна дьно лаха бу Iоткъам а дIабаргхилараж. Ди, кламаш кертамукъа далара, цар воцая хилара духьал лаьрхIаб ца.

Шевченко талант йола поэт хиина Iийнаваш. Воккха живописец а хиинаб из. Цу хапарча живописева керте лаьттар «академически» школе хиинаб а, цо ший хьехархо Карл Брюллов чIоагIа лаьрхIа вале а, живописе кердача ший новкъа ваха гIайртан Шевченко. Цо боккха лоархIам болаш хIама дир эрсийи украинцийн живописе реализм оттаеш.

Шевченко чIоагIа интернациональни сaг хиинав, дикахар, хьалха латтар, революционни дар цуп дога гарга а дезаш а хиинад. МоллагIча къамах бале а къахьетамхой хьекъах бола бIаьхи нах цунна тоама хиинаб.

Халкъаш барт тайна, Iимерза дахара тIехьа, моллагIа тайпа дьло а кизи Iоткъами баро духьал, тоIадаь доацка халкъий революционни низаш вIашагIтохаро къовсам доаттабаьй поэта.

Кобзара эррагача творчества толашагIа уйлаш эрсий хьалхьуп культура дукха езаш хилараx йиза я. Эрсий меттала язъяь а цуп дукха поэмаши стихотворенеши, цуп «Дневник» повестани.

— ЧIоагIа дукха безаш а лоархIаш а хиинаб поэта халкъа кортамукъа яккха пачхаьа самодержавеца майра къовсам лоаттабаь декабристаш, Герцен, эрсий сийлаь-боккхий поэташи писателаши Пушкин, Лермонтов, Грибоедов, Гоголь, Салтыков-Щедрин.

19-ча бIаьшера Тарас Григорьевич Шевченко украински халкъа меттал, революци хилалехьа хиннача Россерча кхыча халкъашта а дукха веза, чIоагIа доархIа поэт хиина дIаотт. «Шевченко санна вола поэт волаш хиларах низзе вола ший поэт а хиина дIаэттад малорусски литература», яхаш яздаьд Чернышевске. Дукхача эрсийн украински композиторий Лысенко, Мусоргска, Чайковске, Рахманинова дог гIоздаькад лергдоацача «Кобзарь», цуп стихашта музыка а уттайй. Цун дукха йола стихаш деррагача советски халкъа паноц а хиина дIаэйттай.

Украински гениальни эшта лергйоаца произведенеши СССР-а а халкъа дакопрате мехкий а дуниена къамий меттала яьа я.

Т. Г. Шевченко цхьайола произведенеш вокчийн гIалгIайн меттала а арайийинай.

«Васкет» яхача йовзаш йолча ший стихотворене тIа шийна эггара дукхагIа дагалаьттар дуоц поэта. «Сийлахь-бокхача, кортамукъарча, кердача» дезала тIехьенаша ше виц ца веийтар, «шорто дьаьъала дош» аьппа ше дьоахавар лов цунна.

Вай даькъала вуоц украински халкъа воI, сийлахь-воккха поэт Тарас Григорьевич Шевченко.

В. БЫЛОВ.

филологически Iилмай кандидат.

ВАСКЕТ

Волча — оаш со дIаволлалаш
Хьамсарча Украине
Шерача цу ара юкъе
Сона каш а даькхе,
КIалда нызбоа хий а дадаш,
Гуа тIа уллаrевволаш,
Къаьнача цу Днепро шуо кIал.

Ду из татаь лозаш.
Гоамача моастаеIчун из цIий

Украина кхашкар Iодихьаь из даьлча... гIаккха
ГIоттарва со кашар —
ГIоттарва со, дIаоттарва
Даьле кoa тIа ваьнна.
ДуIа дерада... Цу хиналца
Даьле воэзац сона.
Со дIавелле, шо хьалеIоэтта.
ГIабаш вIашаеIдаха,
Цу моастоеIчун бIаха из цIий

Мукъаленах хьаха.
Мукъа, сийлахь дезал хиина
Iохайшачаь, — тIаккха
Диц ма лелаш, хоза дале,
Шорто ва цIи яккха.

ШЕРА ДНЕПР ДА УЗАМ БЕШ, IУВГIАШ

Шера Днепр да узам беш, IувгIаш
ГIа дрхадеш лакх из бирса мух.
Iочуеттош хьун уж лакха боахьаш.
Унзар талеIеш лехкаш цо дIаккхухь.
Сиьлара бутт, баьда мора тIаена,
Наькъах тиина, маьлхарбаха лел.
ТалеIай лоIмах дисаь камила санна,
Гучабаьле; тха кхадлебоал.
Юрт ула хIанз а ший наьарах боаллаш,
БореIало а лекхац Iуйран биш...
Хьун чу оллазараш да вIашка кхайкаш.
Эзте лаIа, мохо сеттаош.

ГIалгIай меттала яьхар

Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

ЮРТА БОАХАМ АЙБЕРГБОЛА ТЕШАМЕ НИКЪ

Коммунизма материально-технически база хьаяр хIанзарча низ болча промышленноста нийсса чIоагIа дегIабена юрта боахам а эшаш хилар кхета а деш чаккбоах вай парте ший беррига болх. Хоаш маларра укх оIехьарча итт шера лаккхача темпаца дегIаякхаб из. Цу бахьан волаш дикка дукхагIа даьккхад ялат, боамби, шекара свекла, коартолаш, кхийола юртбоахама культураш. Кхьиеттел дIаядахча шера калача хьалашка а колхозашца, совхозий болхлоша, специалисташа шоай хьинар ца кходе къахьегар бахьан долаш 1953 шерачул 836 миллион пуьт дукхагIа ялат кийчдир мехка.

Коммунизм хьалъяра хьаштаца дIадех юрта боахама деррига доакъош дIахо сихха дегIадоаладаьга. Парте декхар оттаду — 1970 шера 14—16 миллиард пуьт ялат, 20 — 25 миллион тоннаге кхачалца дуьх даикха, 115 — 135 миллион тоннаге кхаччалца шура яккха, 10 миллион тони шекар даккха, коартолаш, баьца дааращ, сом, кхийола юртбоахама продукци дикка дукхагIа яккха.

МалагIа ба хIаьта хIанзарча къелашка юрта боахам дIахо айбара, юртий производительни низаш дегIадоаладара генеральни доацам? Из лоцам къаьгга белгалбаьккхаб КПСС ЦК февральски Пленумо — удобренеш шерра юкъейоалаяра, хиш деххилга, комплексни механизаци дегIайоалара, Iилманна карагIдаьнараши хьалха латта опыти юкъейоалара лерда тIа юртбоахама производствана интенсификаци яр.

Цу Iодагардаьча юрта боахама интенсификаце яра керттерча новкъошта юкъера а са белгалдаккха безам ба колхозийн совхозийн вахаре оаланъара дена эргалонаш эргIолаш дола цунна химизаци яра тIулакх. «Хими, — йоахар Н. С. Хрущева КПСС ЦК февральски Пленуме, — советски экономика деррагача доакъошта IалаьматеI боккхача лоархIаме я. Цхьабакъда, къаьстта боккха ба цо юрта боахама луш бола низ. Маларра аьлча юрта боахама химизаци яр, — из да юртбоахама производстве, интенсификаце наькъаца цу дегIаахаре революци ен-хаиI»

Хими колхозно-совхозни производствана юкъеккхьяра хьадда мероприятеш оттаьй парте. ЭггарIа чIоагIагIа лоархIам бу юрта боахама мел эш минеральни удобренеш хилийтара. 1964 шера уж хьаергьа 25 миллион тони, 1965 шера — 35 миллион, хIаьта 1970 шера — 80 миллион тони.

Дуккхача шерашка Iилман учрежденеша яьча опыташа, колхозийн совхозийн практико бакъду, минеральни удобренеш эффективность Советски Союза эррига лаьтта леладеча керттерча районашка, массе тайпа лаьтташка, къаьстта а тоъал тIоадал йолча зонашкеи хиш деккача лаьтташкен лакха хилар. Юкъера лаьрхIача аммични селитро кху тIа а даккха йиш хулийт: кIа — 2,5—3 тони, боамби-бедал — 2, лена хьоаса — 1 тони, шекара свекла — 25 тоннеге кхаччалца, коартолаш — 18—20 тони. Азотни, фосфорни, калийни удобреней цхьан тонно совгаIа ши тони ялат тIаккхетийт. Кхы а дукхагIа лакхбу хьувкъам минеральни тукех прогрессивни наькъаца пайда эцаро. Масала, пагахьа санна ялта культураш дIаювча хана гранулированни суперфосфата цхьа тони дIайоржаеш ца а тоссаш, мугIарчех дIатоесача, 1—2 тони ца а йоаккхаш, тешшаме 3—4 тони ялат доаккхаргда.

Минеральни удобренеех пайда дукхагIа баккха йиш яц лаьтта леладара культура лакха хилча, лаьтташа, юртбоахама культураша эшача тайп-тайпарча тукий нийса а бицца а лоархIам беш хилча мара. Химизаце эффективность эггара лаккхагIа хургья, нагахьа санна лаьтта дика тоадеш, кхашкаре балхаш, къаьстта а дIаер, гIулакх дар, чуэцар хаина дош хуле, пагахьа санна хIара лаьтташ-климатически зоне эггара рациональнагIа йолча лаьтта леладара системехи севооборотехи пайда эцаш хуле.

Удобренеш тохарах хьахула экономически эффект оалдача даьке фуна сортага хьежжа хургья. Академика П. П. Лукьяненкос укх тайпара опыт яьй. БIаьстан юкъе подкормка еча хана гураха дувча «безостая-1» яхача а «новоукраинка-83» яхача а кIих цо цхьан боараме йиза удобрени техар. ТIаккха «безости» кIин хьувкъам 54,4 центнер хилар, хIаьта «новоукраинкай» 38,7 центнер мара хилаьзар хIара гектара тIара.

«Безостая-1» яха кIа къаьстта дикагIа хьувкъ хиш деккача лаьтташка. Пржевальски сортоучастке (Киргизски ССР) укх тIеххьарча пхе шера юкъера лаьрлIача хIара гектара тIара 64 центнер йоаккх цу сортах долча кIин. Из тайпа лакха хьувкъам боакх хиш деккача лаьтташка тукех пайда нийса эцар, агрохиме бокъонаш нийса кхоачашъяр бахьан долаш. Оахам деча хана гектара тIа тоес 3 центнер суперфосфата, бIаьстан юкъе—аззамиссел кхы а 1,5 центнер аммичнии селитра, оахам дахехьа цхьан дIайийра хIамош тIаьшичул тIехьагIа шозза (набоаккхачи фийт бузачен хана) лаьттеша тIоадал соцаеш хий дехк. ЛоацагIча ханашка дIадул ялаташ. ДIадера боарам — тIара фийт, 5,5 миллион е 250 килограмм хIара гектара лоархIаш.

Хьувкъам цхьатарра лакхбац удобренеша уж тохаш йолча коартолий сорташ тайп-тайпара хилча. Из бакъдир Белорусски ССР Гапусовски опытни станца яьча опыташа. Удобренеш техача хьувкъам къаьстта дукхагIа лакхбечарех хилар «остботе», «трудовой», «агрономически» яха коартолий сорташ. Долче, удобреней боарам къоастабеча хана цу тайпара теркалъе еза сорта биологически башхалонаш а.

Мехка тайп-тайпарча зонашке тохкамаш дича тучадьинад дIайийна хIамаш дегIаухача тайп-тайпарча ханашка а тайп-тайпарча боараме а оасти подкормаш яро хIинара балокаш кIезигаIа яьхача а 2—3, хIаьта цхьацайолча хана 7 а кхьиеттал 11 а процент совйоахаш хилар. Минеральни удобренеш цхьана нийса таръеш хилча дикка тоалу фу. Цу тайпарча фух долча ялата хьувкъам хIара гектара тIара 4 центнер а икы дукхагIа а лакху (локагIча агрофоне кхелвьча фушца нийсбуча).

Къаьстта дукхагIа пайдана да органически минеральни удобренеш цхьана севооборота юкъеяхьар. Из бахьду гураха дуе рожь, коартолаш, лен-долгунец, кхыяраш санна йолча культураша К. А. Тимирязева цIерахча Юртбоахама академе ях бIаь шера яьча стационарни опыта даннеша. Цу тайпара из бахьду хьалха латтача колхозийн совхозийн шеррача практико а. Иштта хьувкъам дукхагIа лакхбу тукаш, торфоминеральноаммиачни удобренеш юкъе а ухийташ вIашагIъяь органо-минералаш, тайп-тайпара компосташ еттаро а.

Лаьтта леладара шерра химизаци еча хьалашка лакха а тешшоме а юртбоахама культурай хьувкъам кхебера къаьстта боккхача лоархIаме да мистача лаьтташта наведствованни яр. Советски Союзе, керттерча даькъе Iаьржа доацача лаьттай зоне, 35 миллион гектар гаргга оаха лаьтташ 10 миллион гектар гаргга даьгIенни лаьтташ мистал йоаллаш да. Цу тайпарча лаьтташка хьалхагIа известкования а ца еш техача минеральни удобреней эффективность дикка лохлу. Цудухьа вIаштIехьдаккха деза кIир йоалла дика материалаш йоахилгеи кийчъялтеи.

СССР Госплана эксперташ комиссена гучадьинад минеральни тукаши химизаце кхьйола средстваши (хIанз етташ йола удобренеш йоаеш) техача мехка юрта боахамера йоаккха эррига продукци 1970 шера 9,6 миллиард сома маьха дукхагIа хургйолар а хIаьта цунах дIадолар 3,8 миллиард сом мара хург ца хилар а. Удобренеш еттаро юртбоахама продукци яккхарга дIабода мах 1964 шерагара 1970 шерага кхаччалца 14,3 миллиард сом лохбергба. Колхозно-совхозни производствана химизаци еш воркI шера дIайохийтаргйола эррига капитальни вложенеш цу юкъа юхаметтаоттаргья.

Кхашкара хьувкъам лакхлург ма бий аьнна догдоахийла а иц, нагахьа санна дIайийна хIамаш лораю химически средстваш ца техача. Юртбоахама культураштa юкъерча оасарца, зуламдерашца лазарашца лоаттабича къовсама агротехнически биологически методашта нийсса лоархIамера моттиг дIалоац химе.

Вай Iилмахоошта коррбьй дIайийнача хIамашта юкъерча оасарца, зуламдеращца, лазарашца лоаттабеча къовсаме дукхача юртбоахама культурай продукце хьувкъами кикали лакхъяpца боккха пайда луш йола дукха тайп-тайпара химикаташ. Даьча тохамаша хьахьекхад цхьайолча химически средствай эффективность къаьстта лакха хулаш хилар, нагахьа санна минеральни удобренеш, микроудобренеш цхьана нийс а ещ царех пайда эцаш хилча. КIезига хьаьнц лаьттах йоаккхача зуламдераща — проволочникашца, майн вовьи беттешка хулача чоалиагашца, долгоносикашца къовсам лоаттабара, компонентощ санна, комбинированни протравителашта юкъе йоагIаш латта препараташ.

ДIайийна хIамаш лораеш химически средстваш еттаре перспективаш Iалаьмате йоккхий я. Специалисташа даьчо лоархIамех, тоъал дукха цу тайпара средстваш йийттача цхьан шера кхы тIа а яккха йиш я 4,5 миллиард сома маьха юртбоахами продукци.

Иззал боккхача лоархIаме а химизаци хьайбай боахаме а. Цо йиш хулийт, хьалхагIа хиннар миссел мара доакъар деце а продукци дикка дукхагIа яккха, дикка кIезигъо хьайбаш кхедеш а дорсталеш а йоаха ханаш, ца тахаш латтаца дукха ха яккха йиш йолаш хулийт уж. Довнъарех препараташ а еттаца кхоабаш хилча доахани коа тIара оллазараша кIезигагIа доа лазарехи вораллеи.

Хьайбашта уттаеча рациональни тa юкъе хIана тоъаш яц 30 — 40 процент гаргга белок. Цудухьа продукце цхьа единица яккхарга 1,5—2-зза дукхагIа дода доакъар, Iилманца оттадаьча боаранех додачул. Иштта совйоаккхаргья дакъарашнара белок? Нух хьокхаш долча хьайбашта из ховьяккха йиш я синтетически азотни вешествай — мочевина аммиачни хинаь чотах. 25—30 процанта боараме белок тоъаш йоацача рационашта юкъе цхьа тони мочевина яхийтача, совнагIа итт тони шура лу, хIаьта хьайбаш кхоабаш хилча — 0,5—0,8 тони дуьх тIаккхет. Хьайбай боахаме тIа-тIа дукхагIа моттиг дIалаца еза микроэлементаца, антибиотикаша, кхыча химически средстваша. Цар пайьеталл дерга хьайбай продукци сихагIа а дукхагIа а яккхара, из яккхарга дIабода мех лохбара.

* * *

Коммунистически парте Центральни Комитета февральски Пленума решенешка оттадаьд хьаяра йоккха программа КПСС ЦК декабрьски Пленумо хьалхадаьнна йола, химически промышленность сихха дегIайоалаеча хьалаца колхозно-совхозни производствана интенсификаци яра дола хьалда гIулакхаш. Хими лаьтта леладеран хьайбай боахаман тIа-тIа дукхагIа юкъекхаьяр — юрта боахама продуктивность лакхьяра боли тешаме никъ.

К. С. НАЗАРЕНКО,

СССР юрта боахама министра заместитель.

ЯлхлагІча континенте

Советски антарктически экспедице эстафета хьийцай зимовщикий бархIлагIча экспедицегара. Январь бетта «Обь» яхача дизель-электроходацен «Эстония» яхача теплоходацен Мирный яхача станце хьа а кхаьча сатийнача Маьлха Дунен халкъий-шера-шерарча программах комплексни тохкама балхаш де йолаелар из. Iилманна чIоагIа лоархIам болаш да полярни областашкахь тохкама балхаш дар, Антарктически материка юкъ-моттигерча, цун йистерча станцешка дуккIача мехкашкарча Iилманхошта цхьана Iилман вахта дIахьош ба советски полярникаш.

Советски антарктически экспедицена юкъе укх шера болх беш ба Чехословаке, Англе, Венгре, США, Франце Iилманхой. Сатийнача Маьлха Дунен халкъий шера программага хьежжа советски полярни станцешка лаьттан магнитни полега даим хьожаш ба, космически зIанараштa, полярни юкъарча сердале, лаьттан тохкашта, маьлха радиацена тохкамa балхаш ду, атмосфера лаккерь тIоа мишта латт хьожаш ба Iилманхой.

Сурта тIа: полярни сияне лабораторе. Полярни юкъарча сердала сурт даккхара лаьрхIа (спектральни) камера болх бергболаш кийчъеш ва зIамагIа вола Iилман болхло Куксов Владимир Иванович.

Мирный яхача обсерваторе наха чуIе хьалкъ цIеноош.

Советски нийслагIча антарктически экспедице дакъа лоацаш хинначарна Мирный яхача станцера тIехьаена полярни авиаце эгара хьалхара самолет береговой приный яхача моттиге Iохайний.

ТАСС специальни корреспондента
В. Кошевой суртaш.

Културни хроника

Юрта бахача наха юкъе хьетама болх дика бу Шаьлa районерча Сержень-Юрта клубо. «Юрта боахама—йоккха хими» яха хоза кийчъинa стенд, «Фу деша деза юрта боахама дикагIа йолча опытах» яха книжкий выставка, агрохимe уголок я клубе. Химически удобренеш лоархIам а цар тайпаш а хоьийта газеташ тIарен журналаш тIарен статьяш я. «ДукхагIа удобренеш — лакхагIа хьувкъам», «Йоккха хими — юрта боахама» яха плакаташ эрахийцад клубо.

Дукха ха йоаццаш химена хетаьл сайре хилар клубе. Цига къамаьл дир агроном нов. Бердукаева. Цо дийцар химех, минеральни удобренеша юрта боахам лакхбара дергдолча доккхача новкъосталах, укх шера Сержень-Юртарча къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарех.

Къамаьлаш даьнначул тIехьагIа «Юрта боахама кердадараш», «Хими хьувкъам лорабеча» яха кинофильмаш хьекхар гулбеннача наха. ЧIоагIа раьза хиннa дIа-юха хьийстар сайрене баьхкараш.

А. ДУРДИЕВА.

* * *

ЗIамигача АтагIарча клубе «Халкъа долча беркатан ираз» яха бегахбувцама журнал хьеккар 27 февралe, хIаьта № 5 йолча ферме — «Хими хьайбай боахаме юкъейоалаярах КПСС ЦК февральска Пленумо яхар».

КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенешца дувзадена юртарча къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарехи кхоачамбоацараш дIададарахи дийцар отделене управляюще, хIаьта юрта Совета председатела дийцар шоай юрта культурахи вахарахи. Моттигерча школа-интерната дешархоша концерт отталар журнал йистедаьлча.

А. МИСЛАУРОВ.

* * *

Укх деношка Гудермеса берашн долча хьоашалгIа ена хилар вай республика теамкий театра коллектив. Городе зIемигача зрителашта Чернышев Гладея язъяь «Воша Иванушки йиша Аленушкей» яха спектакль оттайир цар. ЧIоагIа раьза болаш, тIоараш детторца тIайийцар зIамигача дотагIашa из сакъердамера спектакль. Береша театра коллективагара дийхар шоайшта уж каст-каста баххар.

* * *

Гудермесерча машинаькъахой клубе хIайихьар «ВаIий декхар» яьна керта болча нов. Бондарова каньчa книжках дийцархой конференци. ЧIоагIа безаме чакхъьялар из. Конференци чакхйоалаш клубе самодеятельносто доккха концерт отталир.

* * *

«Тха новкоста, бежарашта» аьнна яр кхалнаха хетаьча сайрен тейа. Сайре дIайтхьяр машинаькъахой клубе. Клуба фойе хьайнийвяр Жданова цIерахча артела баркъаш хьадтхарен тегарен выставка. Выставке хьалтехадар В. И. Летавкe хьалтехадар (?) машинаькъаклуба баркъаш тегеи хьадахен IомалучеКхалнаха тейгe баркъаш а. МашинаькъaгеОРС-а филиалашн ресторанон хьайийтар кулинаре выставка. Сайрене дакъе лоацаш бIаь соагIа кхалсаг яр.

Р. ТУРЛУЕВ.

НАЬХА ХЬАШТАШ IАЛАШДАР ДУХЬА

Хьинаре къахьегаш ба идлошива № 1 йолча ателье болхлой. Январь бетта плаи 109 проценте февраль бетта плаи 114 проценте кхоачаш а яь, март бетта плаи 115 процент кхоачашъе аьнна социалистически декхараш тIайийцад ателье болхлоша.

Шоайла социалистически яхье а баьнна коммунистически къахьегама бригада яха сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш я закройщика М. А. Алахвердова кулгалду маIача наьха пальтош ю цехеи закройщица Н. Н. Мамкина кулгалду кхалнаьха баркъаш тегача цехен сменаш.

Арахецача продукце качество тIехдика а йолаш, хIара бетта план 115—120 процент кхоачашдеш ба цу цехий болхлой Н. Рыбалкина, Л. Богаевская, А. Мусахиев, Т. Углумс. Шоай балха говзал лакхъяь на Iеш, хукха ха йоаццаш баьхкача кердача болхлошта В. Саркисянайна, Р. Яндиевайна дика новкъостал ду цар, шоай опыт дIахьех, хала доцар баркъаш тега Iомабу. Из бахьан долаш смении нормаш тIехкхоачашъе вIаштIехьдоал керда баьхкача болхлой.

Материала кхоамбеш, баркъаш хоагIа а тоарг долча тайпара а кердача модех тегара хадамаза къовсам лоаттабу ателье коллективо. Баркъаш доахача хана лораеш а материал кIезига йоаргйолча тайпара хьожжеш а тегараш цар вIаштIехь а доал материал кхое.

Баркъаш тегийта вена цхьанкха сат раьза ца веш дIавахийтац оаха, — йоах заведующи волча Ю. М. Саркисьяна. ГуртдIаьл, хьажа йиш йолча да цехера тегараш а. иштте заказах тийга баркъаш а. Из бахьан долаш баркъа тегийте венача сага атта хул шийна деза товар, езачка моди тахкаржа а хьежа а. Вахача наьха хьашташ мамогга кийчагIа кхоачашдара да йиш яр ду ателье болхлоша.

М. АУШЕВ.

АЬТТУВ БАЛБА ШУН

Нохкий бокъонаш кара а яьча, Сийлахь-боккхача Октябро маIача сага нийсса партIато елар кхалсага. Коммунистически кхоане гаргайоалаеш массанахьа—политически, экономически, культурни вахаре сийлена тIехьегаш ба уж.

ХIанна цхьанкха сага тамаш ма хоалаш кхалсаг коммунистически гIишлош хьалъдача дикъе лоацаш бIаргаейча, советски парламенте депутат хержача, доахни, хьакхаре делаена ферме юрте лоатташ хилча, иштта кхы а.

Сийлена къахьегаш ба нохчийн гIалгIайн кхалнах къона тIехье хьалкхеча а. Института хьехархошта е студенташта а дика лоархIаш, сий деш а къамаIа йола хьехархо Мальсагова ТIоатIий Тамара. Масса а хана иIоарга чулоацам болаш, безамца аш цо лекцеш. Ший говзал дика дIалу цо студенташта. Хьинаре дакъа лоац цо института общественни вахаре а.

Института тайп-тайпарча кафедрашка балхаш деш ба дукха кхоний а гIалгIай а кхалнах. Эрсий а гIалгIай а мотт хьехаш я Долакова Рая, гIалгIай а английски а—Оздоева Фируза, немецки мотт — Джамбулатова Марем, иштте кхыбараш а. Царна массанена дика хов шоай предмет, йовгIача бесса еш цар лекцеш. ХIаьта иштта хьинаре дакъа лоац цар общественни вахаре а. Масала, Оздоева Фируза профбюро председатель я.

ЧIоагIа гIадвуташ хоам ба кхалсаг декаш хьожайнча. Довайл дехьарча меттий декан гIалгIай кхалсаг Гойтова Даьа я.

Шоаш бича балхах кхоачам баь Iац пединститута хьехархой. Дукха ха дIайоахийт хьехархоше Iилма-тохкама балха а. Доккхий толамаш даьхаш цу даьхье Долакова Раис, Оздоева Фирузас. Вайнаьха яьмковцие бокхкача лоархIамера тохкамаш даьй цар. Из бахьан долаш филологически Iилмай кандидата цIи еннай царна. Коммунизма идейцца къона тIехье кхеш доккхий декхараш кхоачашду пединститута кхалнаха-хьехархоша. Тешаме ала мегаргда советски хьехархочун цIи цар лакха лоаттергIа аьнна. Вай мехкарча беррагча кхалнаха а санна, цар хьаьнала къахьийтал къона тIехьена хьехача керда толамаш а доахаш тахьекарча дезача дента кхача.

Ш. ДАЦАЕВ.
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института хьехархо.

Доазол дехьара

ООН-а РЕШЕНЕШ ТЕЛХАЮ США-си АНГЛЕИ

НЬЮ-ЙОРК, 4 март. (ТАСС). Англен США-си телхаю Къулбехьен - Африкански Республикахи Къулба - Малхбузен Африкахи ООН-а ль решенеш.

ООН-а секретарнато кепа така арадаьккхача документа тIара гуш да, ООН-а генеральни секретара У Тана 1963 шера 21 ноябре хьайтача нотана шийна а оагIоно хIанзалца жоп деина ца хилар. Цу ноте ерригача паччахьалкхенашта— ООН-а членашта — тIадожадора, Къулба - Малхбузен Африках ООН-а Генеральни Ассамблея XVIII-ча сессе тIайицача резолюцеца дувзадена йоаш чакхдаьхача гIулакхий хьакъехьа хоам беяга. ХIанзалца из даньь йола ерригa паччахьалкхенаш тIахьехар резолюце Къулба - Малхбузен Африкера апартенда политикеи аннексе планаш Ферчурда правительствага йитийтар духьа, Къулбехьен - Африкански Республикана кхухьийташ дола герз, тIема гIирс, мехидаьтта, мехидаьтта продукташ кхы ца кхухьийташ сопаира. Португалена, ЮАР - аца, Испанеца цхьана цу резолюцена духьала голосовани йир США-с, Англе, Франце.

Къьстта апартенда политика дешашта йолча ООН-а комитете цу тайппара британски киназий советагара а письмо кхаьчад. Цу тIа йоах, английски правительства хIана а ЮАР-а кхухьийт Шарпевиле демонстрацена топаш тохача хана къулбехьен - африкански карателашка хиннараш санна дола герзий тайпаш а «Сарацин» яхача бронеавтомобилашта запасной овтхалаш а.

Керда провокаци

БЕЛГРАД, 4 март. (ТАСС). Массехк ди хьалхагIа малхбузенгермански адвоката Шетлера Карлеруэрча паччахьалкхен прокурората хоам баьб шоллагIа дукен тIом болча шерашка СФРЮ вице-президента А. Ранковича немецки тIема пленниши граждански нахи боабаьб аьнна ха бехке веш, яхаш хоам бу«Борба» а «Политика» а яхача газеташа. Цу нацистий га доахачун гIулакхаш шоай ерригача балгалонашце Югославена духьала шерра провокацеш ерри нацизмага реабилитаци ерен плана керттера къа да, йоах югославски газеташ. ТIа-тIа дукхагIча югославски политически деятелашта тIеххухьача бехкаша хьахьокх, аудамерча гитлеровски агрессена духьала Югославе халкъаша лоаттабь кортамукъалек къовсам ше харцахь ларгIа тIерташ Малхбузен Германи хилар.

Дукха ха йоаццаш кхыча мехкашцарча гIулакхашта вола Югославе паччахьалкхен секретарь К. Попович бехке веш доле дош суде дувца волавала гIертагар Шетлер.

МОЦАЛЛА ЦА БОВР ДУХЬА

КАРАКАС, 4 март. (ТАСС). Лаьтте доапаш волча 70 ахархочо шоай дезалашца хьалаьцай помещикаша пайда ца эцаш венесуэльски столицзна 100 километр гаьна уллача лаьттах 200 гектар. Венесуэла ахархой федераце кулгалхоша хьанхьайкадаьд, лаьттаж доацаш бола ахархой из дихза баланзар моцалла бовр.

Венесуэле «аграрни реформа» еш латта ер ихи шу гаргга ха йоллашехьа а. 350 эзар ахархо ва мехка лаьтта доацаш.

Далласе дош дувцача

НЬЮ-ЙОРК, 5 март. ТАСС-а корреспондента Л. Шокина хоам бу.

Л. Освальд верах бехке веча Д. Рубе дош юкъарчал доацаш дупа доладелар судебни процессе. Цхьабехьда, защитникаша йитанзар шоай обструкционистски тактика, цар дIаьхха а дIадийхар «цхьанкха оазбезам боацаш» нийса суд елта Iалашдар духьа яхаш бахьан а долаш, суд Далласера кхыча городе дIахьолга. Из цхьанкха бахьан доацаш хола дIадехар вIагIа да а эцаш, судахочо Брауна хIахо а уж тайпа бахьанаш уттаде йиш хургйоацача баьхар защитникаш.

Цул тIехьагIа суткъечунгара лоткъам эца йолаелар суд. Освальд верах хьа бехке лоархIий Iа, аьнна шийта дакъа хаттара Рубе жоп делар: «ЛархIаш» аьнна. Тlаккха шитте иза а кердалаха болабелар адвокаташ саг вунча хана Руби «сакхетам чу хиннавац» яхаш доал пкъа харцаьь юкъадаьккха бахьан. Сухо дIатIазалзар сат вунча хана ше «сакхетам чу хинна ца хилар» бахьана уттале Рубена бокъо лугга дIадехаш хиннача защитникаша даь дехар.

Селханарча судебни заседане тешашкара лоткъам эца болабелар. ЧIоагIа уйла тIеоаш лоткъамаш да президент Кеннеде вийнав аьнна кхахенача хана Рубена уллув хиннача тешех цхьанне дийрап. Цо аьлар «массане а ше хиннача башка» Руби хуцаенина хIама зеладанзар шийна, «Рубе а, — аьлар цо, — кхычар санна тIайийцар из хоам». Цу лоткъамо кхы тIа а тешал ду Кеннедена дов даьчул тIехьагIа ше декхачеча гIулакхашта дова дехара наьнна Освальд веннал йолча хана Руби геттара чIоагIа гIайгIане вахи хинна, хIаьта, защитникаша доаха бахьанаш бать ца нидарa.

ДIайолавенна судебни процесс къаьстаьнкха гIертагIа мара, кхыча тайпара ларкIа мегаргдолаш защитникаша кIастаху гIулакхаш дале тамаш я, Рубе защитникаша селхан хьадийхад, заседанеш хулча зале вахачух дукхагIа моттигаш журналисташта ена хилара «бахьанах» дош юкъе дехь юкъакуца доланача.

АНГЛЕ ЭКОНОМИКА КХЕРАМЕ ГIУЛАКХАШ

ЛОНДОН, 4 март. (ТАСС). Укх шIера хьарча бетташка Англе дикка кIезигъеннай дошон ледача ахчани запасаш. Укх шера февраль бетта уж кIезигъелар 938 миллион стерлингага кхоачаш. Финансий министерства селхан кепа теха араяьхача цу даннеех аргIанара унзарера хоам хилар английски экономикана тIайоагIаш латтача кризиса хьакъехьа. Февралера дошо запасий боарам — 1961 шера июль беттагара хьайола ха лаьрхIача эггара лохагIа ба, цу тIа а, алхха байнача цхьан бетта 17 миллион стерлингий фунт кIезигъеннай английски казна.

Цу даннеша цIаькха а тешавеш хьахьокх, экономика «чIоагIа я» яхаш, доал деча парте дувцар мел мах болаш да.

Белгалдоалаш ха, дошон ахчани запасаш унзаре кIезигъялара хьакъехьара даннеш кепа теха арахьар цхьа минут мара юкъе ца йолаш изи цу хьакъехьа премьер-министра Дуглас-Хьюма сателеш аь керда запалении цхьан хаяна нийсдалар. Хаттарашта жопаш текара хоададаьча сахьата палатей общиене селхан ше къамаьл деш, премьер-министра йоахар, «тешашме дIахьалхашкахьа ухаш» ха я хIанз английски экономикагара яр. Цу къамаьлах чIоагIа белаш лухьал бувлаши лейбористски оппозице гIанхаш тIа лаьтта гIараш яр цу къамаьла дола жоп.

Укхаза ду́кш, Англена тIа-тIа дукхагIа кхерам болаш да 1957-чеи 1961-чеи шерашкара кризисаш кха а хилар, хIана аьнна укх тIехьарча бетташка гуш дола тайпа гIулакхаш дар цу хана юкъьанца гучадувлаш хиннараш а, белгтала аьнча: дошол дехьа еча торговле баланс чIоагIа вочча хилар, банковски процента учетни ставка лакхъялар, хIаьта иштте дошон ледача ахчани запасаш кIезигъялар а.

ДЕПУТАТ

(Истадоалар. Доалалур 2-ча оагIо тIа).

салаIа ха ц. Чекиа столове хIама а дийна, деша Iохов из.

— ХIанз-м ерригa халоеаш чакхъьяьний, — йоах Санникова. Ела а къежий тIеток цо — цхьаннегара дIенийккхача: укх шера аьхки диплома проект чакхъьякха еза.

Тумбочка тIара хьа а ийне, сома тетрадь хьаделa цо.

— Ер са курсовой проект я, — йоах цо. — Укх тIа бе беза болх керттерча дакъе йистебаьннаб.

Хьоарчадаь дала массехк черечера хьа а дийне, истола тIа Iохоек цо.

Ераш де кхи а халагIа да. ХIара жIака, хIара боарам массехказа биста беза, нийса оттабе, вIаши биста беза. Цхьаза корта хьовзабу. ХIама дергдац: деннад дош, кхоачашде деза. Иштта денай из?

— Да те, хIаьта техникум яьккхачул тIехьагIа болх мичахьа бергба Iа?

Катя ел.

Мича бергба аз? — «Красный молоте». Кхычахьа бе а мег. Болх-м хоргба. Керттера да болх безаш хилар, хIаьта сона КИП дукха ена!

ДЕРРИГА А ДЕЗАШ

ЙаIиг йолча хана а физкультура еаш яр Санникова. Ше деша еIача Минераловодски района Карл Маркса цIерахча совхозе каст-каста стадиона, Еррига совхозе кхьаьшта юкъе дакъа лоацаш хулар из. Хийла ондa йодача Катя керача керта кIажаргаш цхьа гучайоалаш, цхьа къайлайоалаш хулар. Цул тIехьагIа волейбол езаелар цуна.

Ма чIоагIа гIадъахар Катя «Красный молоте» из бокъьала башка спорта дворец аь аьннача тIехьагIа.

—Йилнагаl Тренировка е гIоргда вай! — гIадъянка дувцар цо ший ханнарча мехкарашка. Шоаш дай хилараха тарра баьхкар спортсменкаш кердача шоргIатарчен сийрдачен зале. Дукха ха яьккхар ловзаш, бокъонна кIаьл баллалца хилар уж цига. Катя хIанз а, ший тIаь хаьл аллагIа цу дале а, каст-каста завода спорта дворене хул.

— Из тамаше физзарядка хI— йоах цо. — из йича сона аттагIа да болх бе а деша а.

...Кхы цхьаьнкха а да цуьга книжка — общественни порядок лораяра халкъа ший доIамерча дружина члена № 2037 йола удостоверени.

— Ер а де ханаш гIулакх да,— йоах Катяс.

Города улицашкеи майдашкеи дала цхьала арабоал ролико-втулочни цехера кагий нахи мехкарий. Хьагтал хоза лел уж мил бола, къона нах, цхьарсех цIе эцаш а доаккаш. Хулиганаш хулиганаштей атта хадац дружинникаш — красномолотцаш шоаьх кхийтача.

Катяна дагадоагIа укх тайпара хIама.

Цхьа, из юкъе волча дружинникай группа йоаар Революцени проспектай. Кегаенна керта моцаш йолча кхаь стиляго дегIцхьа во сеттадеш бIеха мотт буаш нала доахаш хоз царна.

— Сацийта! — аьлар дружинникаша цIаьмхара кхай тIа бутчу-м хаш шо?!

— Ха, ха, бераш! Вайга дош хатта боахк ераш! — Ераш бег боахаш вела а вена, цIогIа техар царех цхьан алама бенко. — Оаха жоп лу: тха бокъо я Бровее хила!

Дружинникаш вгIазбагар. Катис дIакхайда пхьорс хьалаьлар кали дальхачун. ЭгIазьяха юкъа тIара бое хушшбеннабар пуа.

— Мишта лел хьо ишта, кIаьиі — йоахар цо, вгIазъяхара къурдаш а дев. — Революцени проспекта тIа ма вий хьо, хоний хьона? Укх сахьте хьоза укхазе ра!

Хулиганаш цу сахьата кIаьддеар, хьера а бенне, дIабахар уж.

— Ма новкъа да-кха хIенз а уж тайпа хIамаш вайна юкъе нийслуш, — боахар Екатерина Яковлевнас. — Шоай когаш тIалатта лаьтта доаташ да, аьнна хетийта деза царна. Вай городе общественни порядок цхьаьне а йохаеройолаш гIулакх отторгаш оаха.

«ИШТТА ХИЛА!..»

Миллионаш болча советски наьхаца цхьана теркам тIабахийта хьожаш яр Санникова космонавта Николаев Андрияна полетага. Дог гIоздаьнна тIоарам деттар цо Николаева ше маьрша даьтта кхаьчав аьнна хоам бича. Шийна из бIарга а гургва, ше цуна къамаьл а дергва аьнна дагадахар Катяна.

...Москве дар из. Грозне бахча наха шоай Российски Федераце Лакхехьарча Совета депутат хьержа Санникова Кремле йоккхача дворецa зала чу ягIар. Сесси йоаллача ший хьалхашкарча гIанна тIа вагIача шера белаж йолча военни летчика бIарг тIаттар цун. Чувашски АССР депутаташа лаьвача мугIар тIа вагIар из. Шортига укхангахье кхаьвийраар летчик, Катяна вайзар Николаев.

Перерыв хиача дIатIаволхадергвоацаш го бир наха космонавта. Андрияна безаме къамаьл хора, бегаш бора. «Советский экран» яха журнал бе а доаллаш дIатIеаьар Катя а. Из цун бе доалланзаь дарий а е Санникова шийна гонахье лаьттача наха, юкъе игтара зIамагIа хиннадаь дарий а хац, Николаева теркал йир из.

— Хьо я депутат-а? — аьнар цо ше тамаш йита доккхьа а ц дош. — Геттара зIамига йоллашехь депутат ший. Из тамаш ій — Цун бIарг тIаттар Катя бе доаллача журнала. — Кинокарнса хургья хьо?

— А яц со-м! — аьнвар Катя. Болхло, шлифовальщица я со-м.

— Из дика да! — гIадваза аьлар космонавта.

— Журналага хьожийтий Iа.

— Санниковас дIаделар журнал. Цуна массехк лист хьа а йийла доккха дахча «А. Николаев» яздир цо журнала тIа.

— Фу доаца болхбергба хьона йо? — Кинокадрeш отркыткаш тIеи йоахаш йола Андрияна юкь евалар. — Хой хьона? Хьо хьаькъал доаш саг а, хьо иштта хилар лов сона!..

Лакхехьарча Совета сессе а хиннa, Москвера ше цIаеча кхи а хьинар доллашагIа боах бен дехаш йоаелар Екатерина Яковлевна. Депутатски мандато дукха общественни декхараш тIадехкар цуна. ХIанз цуна ший опытах а хов депутат вай мехка халкъа Iу воита. ХIара бетта цкъа цхьан кхаьрча дийнахь Старопромысловски районeн шоаза Ленински районeн хархархой тIайибу цо. ХIаьта ма царна вIагIхкеташ расписанех доацаш массагIа ма хул цуна! Наха тайпара хаттараш ду цуна, царга лакхагIа деза, хьехам бала беза, новкъостал ма деза Санниковай.

Нийсача новкъа йода хьо, Екатерина Яковлевна. Хьайга Кремле летчика-космонавта аьннача тайпара: иштта хила!..

В. НИКОЛАЕВ.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СЕМИНАРАШ

КПСС Октябрьски райкомо пропагандистий семинар йир укх деношка. Дахача боахама шера итогехи районерча къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарехи семинаре доклад йир парте райкома хьалхарча секретара нов. Давыдова. Доклада дикка доккха дакъа хетадир цо ше дакъа лоацаш хиннача КПСС Центральни комитета февральски Пленума балха итогашта.

Дунен халкъашта юкъерча хьалех долча цхьадолча дешашта жопеш телаш семинаре хиннарашта хьалхашка къамаьл дир КПСС Грозненски горкома лектора нов. Кудрина.

Парте Старопромысловски райкомо аьча пропагандистий семинаре КПСС ЦК февральски Пленума балха итогехи Пленума решенешца ювзаенна вай республике кхоачашъе лерхIача мероприятехи лаьца доклад йир республика госплана председатела заместитела нов. Иваршинас. Хоалам болаш дола масалаш а довладеш цо дийцар юрта боахама производства интенсификаци яра гIулакх мел лоархIам болаш да, юртбоахама специализаци еага а комплексни механизаци ена а мишта кхоачащдергда.

Доклад йистельча методически хьакъехьара болх секцешка бир пропагандисташа.

С. КОТИЕВ.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Шеча фронтовикий улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бекхтоалама секретара — 2-45-48; партийни вахаре, промышленни, юртбоахаме отделий — 2-36-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем—2-36-72.

«Грозненский рабочий» издательства типография, Революции проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции.

СФ05053. Заказ № 1273.